

UNIVERZITA KARLOVA
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Povědomí žáků základní školy o práci OSPOD

Andrea Goliášová, DiS.

Katedra pastorační a sociální práce
Vedoucí práce: PhDr. Hana Pazlarová, Ph.D.
Studijní program: Sociální práce
Studijní obor: Pastorační a sociální práce

Praha 2018

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem Povědomí žáků základní školy o práci OSPOD napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů.

V Těmicích dne 11. května 2018

Anotace

Tato bakalářská práce s názvem „Povědomí žáků základní školy o práci OSPOD“ mapuje úroveň znalostí žáků druhého stupně základní školy (dále jen ZŠ) o poslání a činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD). Práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část obsahuje pět kapitol, které se zabývají definicí rodiny, důležitými potřebami dítěte, vývojem postavení dítěte v rodině, legislativním ukotvení ochrany dítěte a rodiny a systémem zabezpečujícím sociálně-právní ochranu dětí v České republice. Poslední kapitola je věnována popisu činnosti OSPOD, jeho poslání a způsobu, jakým jsou chráněna práva dětí a jejich rodičů z pozice tohoto orgánu. V empirické části je prováděn a vyhodnocen průzkum znalostí žáků ZŠ o práci OSPOD. Cílem je pomocí dotazníkového šetření zjistit jaké povědomí mají tito žáci o činnosti OSPOD, zda vědí jaké je jeho poslání, kdo se na něj může obrátit a kde a v jaké záležitosti by se mohli na tento orgán obrátit oni sami. Tato část je zároveň doplněna návrhem informačního letáku o činnosti OSPOD určeného pro danou věkovou skupinu.

Klíčová slova

Rodina, dítě, potřeby dítěte, práva dítěte, orgán sociálně-právní ochrany dětí

Summary

This bachelor thesis called “Primary School Pupils' Awareness of Child Protection Department (OSPOD) Work” maps the level of knowledge of pupils of the second grade of the elementary school about the mission and activities of OSPOD. The thesis is divided into the theoretical and practical part. The theoretical part contains five chapters dealing with the definition of family, the important needs of the child, the development of the status of the child in the family, the legislative anchoring of child and family protection and the system providing social and legal protection for children in the Czech Republic. The last chapter is dedicated to the description of OSPOD activities, its mission and the way in which the rights of children and their parents are protected from the position of this body. In the empirical part, a survey of the pupils' basic knowledge about the work of OSPOD is carried out and evaluated. The aim is to find out, by means of a questionnaire survey, if these students are aware of OSPOD activities, whether they know what their mission is, who can turn to them, and where and on what matters they could turn to that authority themselves. This part is also supplemented by a proposal for an information leaflet on OSPOD activities for a given age group.

Keywords

Family, child, needs of the child, rights of child, child protection department

Poděkování

Velmi děkuji PhDr. Haně Pazlarové, Ph.D. za spolupráci, podporu a odborné vedení mé bakalářské práce. Ráda bych také z celého srdce poděkovala mému muži a dětem za vytvoření podmínek pro psaní, laskavou podporu a trpělivost. Dále děkuji mé kolegyni Mgr. Lence Michnové za podnětné připomínkování a korekturu práce.

Obsah

Úvod	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. Rodina	10
1.1 Typy rodiny	11
1.2 Funkce rodiny	12
2. Dítě	14
2.1 Potřeby dítěte	14
2.1.1 Biologické potřeby	14
2.1.2 Psychologické potřeby	15
2.1.3 Sociální potřeby	16
2.1.4 Naplňování potřeb	16
2.2 Postavení dítěte v rodině	18
3. Právní rámec rodiny a dítěte	20
3.1 Listina základních práv a svobod	20
3.2 Úmluva o právech dítěte	21
3.3 Další právní normy	22
4 Systém sociálně-právní ochrany dětí	24
5 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí	26
5.1 Poslání	26
5.2 Opatření	27
5.2.1 Preventivní a poradenská činnost	27
5.2.2 Výchovná opatření	28
5.2.3 Opatření na ochranu dětí	28
EMPIRICKÁ ČÁST	30
6 Informovanost žáků ZŠ o práci OSPOD	30
6.1 Cíl výzkumného šetření	30
6.2 Výzkumná otázka a formulace hypotéz	31
6.3 Charakteristika výběrového souboru	31
6.4 Použité metody a techniky	32
6.5 Tvorba a struktura dotazníku	33
6.6 Zpracování a interpretace výzkumného šetření	33
6.7 Ověření hypotéz	40
6.8 Sociotechnická doporučení	51
6.9 Shrnutí výzkumného šetření	51
Závěr	53
Seznam literatury	55
Seznam tabulek	57
Seznam grafů	58
Přílohy	59

Motto: Dnešní děti jsou občany světa zítřka a jejich přežití, ochrana a rozvoj podmiňují budoucnost lidstva.

Úvod

Tématem mé bakalářské práce jsou práva dětí a především způsob, jakým je ochrana těchto práv zabezpečena v naší zemi.

Děti jsou bezbranná lidská mláďata, která jsou, na rozdíl od některých jiných živočišných druhů, po svém narození dlouhou dobu plně odkázána na péči a ochranu svých rodičů. Kvůli této bezbrannosti dětí a jejich závislosti na dospělých jsou těmto společnostem přiznána zvláštní práva. Starost o své potomky je člověku dána přírodou, a většina rodičů či jiných dospělých lidí o děti se samozřejmě pečují, chrání je a učí všem dovednostem potřebným pro jejich vlastní samostatný život. Některé děti však bohužel ani v dnešní civilizované společnosti nemají vlastní rodinou zabezpečeny podmínky pro zdravý vývoj a jejich práva jsou porušována. Je povinností společnosti tyto děti chránit, rodině poskytovat pomoc pro své potomky potřebné podmínky upravit, případně zajistit dětem vhodné náhradní prostředí. Sama pracuji jako sociální pracovnice sociálně-právní ochrany dětí ve Veselí nad Moravou, což obnáší každodenní práci s rodinami, které svým dětem z nějakých důvodů potřebnou péči nedokážou, neumí nebo dokonce nechťejí zabezpečit. Z mé zkušenosti je zřejmé, že se z velké části jedná o rodiny, ve kterých sami rodiče neměly jako děti zabezpečeny všechna svá práva, nebylo jim zajištěno prostředí pro zdravý rozvoj jejich osobnosti a neměli možnost převzít vzor fungující rodiny. Z toho důvodu jsem přesvědčená, že vedení dětí k povědomí o jejich právech i o možnostech pomoci, pokud jsou tato porušována, je základem pro pěstování vzájemné odpovědnosti vůči sobě, vůči rodině, vůči celé společnosti a celému světu.

Cílem této práce je zjistit povědomí a hloubku znalostí dětí o poslání a činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD).

Práce se bude skládat ze dvou částí, a to části teoretické a části empirické.

Teoretická část mé práce je zaměřena na objasnění důležitých pojmů, které s vybraným tématem úzce souvisí. Jedná se o definici rodiny jako primárního a nejdůležitějšího prostředí pro vývoj dětí. Budou zde vymezeny různé typy rodiny, se kterými se v dnešní době můžeme v naší kultuře setkat. Budou představeny její funkce, které by měla plnit a to především směrem k dětem. Dále se budu věnovat dítěti, jako významnému prvku rodiny, jeho potřebám důležitým pro zdravý a všestranný rozvoj a způsobu, jakým je nutné tyto potřeby

uspokojovat. Stručně se také pozastavím nad historickým vývojem postavení dítěte v rodině.

Hlavní část pak bude věnována legislativnímu ukotvení ochrany dítěte a rodiny v České republice. V samostatných podkapitolách představím dva nejdůležitější dokumenty, se kterými musí být v souladu všechny právní normy u nás a to Listinu základních práv a svobod a Úmluvu o právech dítěte. V následující kapitole krátce nastíním systém, kterým je u nás zabezpečována sociálně-právní ochrana dětí v praxi. Dále se pak budu zabývat popisem poslání a činnosti OSPOD, jak tomuto orgánu ukládá zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Empirická část této práce bude věnována výzkumu informovanosti žáků základní školy v obci s rozšířenou působností Veselí nad Moravou o činnosti OSPOD. Oslovím žáky šestých a devátých ročníků druhého stupně základní školy (dále jen ZŠ) a budu se ptát, jestli dotazovaní vědí, co je to OSPOD, jaké je jeho poslání, kdo, a v jaké záležitosti může tento orgán oslovit a zda mají povědomí, kde by ho mohli sami vyhledat. Dále se budu zajímat, zda je rozdíl v informovanosti dětí na počátku druhého stupně ZŠ a dětí, kteří tento stupeň ukončují. Také budu zjišťovat, zda je rozdíl v těchto vědomostech mezi dětmi žijícími na vesnici a dětmi, kteří žijí ve městě, kde se OSPOD nachází.

Jsem přesvědčená, že dobrá informovanost dětí o poslání a činnosti OSPOD je velmi důležitá podmínka pro kvalitní práci zaměstnanců tohoto orgánu při ochraně práv a oprávněných zájmů dětí a při pomoci rodinám plnit své funkce, protože pouze v bezpečném prostředí můžeme od dětí očekávat jejich skutečně pravdivé vyjádření a jejich důvěru.

TEORETICKÁ ČÁST

1. Rodina

Rodina byla již ve starověku označována řeckým filosofem Aristotelem (4. stol. př. n. l.) za základní jednotku státu, v dnešní době je definována jako nejmenší sociální buňka společnosti. Podle slovníku českých synonym se rodina pojí se slovy rod, rodokmen, příbuzenstvo.¹ Z tohoto spojení je zřejmé, že rodina je složena z osob, které váže pokrevní pouto, tedy s předků a potomků. Ivo Možný uvádí, že na rozdíl od domácnosti, kterou mohou tvořit, a často také tvoří, i lidé žijící v páru opačného, či stejného pohlaví, se rodina zakládá až narozením prvního dítěte.²

„Rodina pro rodiče a děti představuje domov, tedy soukromí, bezpečné místo a východisko všech životních aktivit. Ne náhodou se dobrý domov přirovnává k přístavu. Domov je místem, kde jsme plně akceptováni a toto přijetí a lásku si nemusíme zasloužit. To je ideál, jemuž se realita více či méně přibližuje.“³

Náš nejznámější dětský psycholog Zdeněk Matějček popisuje rodinu jako domov, místo kde všichni členové rodiny jsou přijímáni bez předsudků a chovají se k sobě navzájem bez přetvářky. Zvláště pro děti je domov ústředním místem rodinných vztahů a také hlavním místem lidského vzdělání.⁴

Podle Vágnerové jsou po celý život v rodině podstatné vztahy, které představují vazbu k rodu a tím i pevné zakotvení po celý život. Pokud by něco takového nebylo možné, působí rodová nezakotvenost jako celoživotní zdroj nejistoty.⁵

V jiném zdroji Matějček nabízí pohled na rodinu jako na systém, kde: „...prvky tohoto systému nejsou jednotliví lidé sami o sobě, nýbrž lidé ve vzájemných interakcích a vztazích. Systém je víc, než součet jeho prvků.“⁶

Z výše uvedeného vyplývá, že různí autoři se shodují na tom, že rodina se pojí především s domovem, bezpečným místem, kde jsou její členové vzájemně provázáni citovými pouty. I když každá rodina nemusí mít vždy stejné znaky,

---

¹ ABZ slovník českých synonym (cit. 28.01.2018) [online] Dostupné z: http://www.slovník-synonym.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=rodina

² MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Praha: SLON, 2002, s. 17

³ DRÁPELA, Viktor. Přehled teorií osobnosti. Praha: Portál, 2004, s.108

⁴ MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994, s. 12 - 13

⁵ VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodině. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012, s. 6

⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 34

jejím posláním by však mělo být plnění určitých funkcí. Nejdůležitější funkce rodiny se vztahují především k dětem, pro jejichž zdárný vývoj by měla rodina vytvářet nezastupitelné prostředí.

„Rodina jako primární nositel kultury poskytuje základ norem a hodnot dané společnosti. Vede dítě ke společenskému životu v prostředí, ve kterém vyrůstá, učí ho orientovat se ve světě symbolů. Rodinná výchova seznamuje dítě s kulturními vzorci (tradice, zvyky, mravy, zákony, tabu apod.) tím, že se dítě učí respektovat požadavky rodičů a je sankcionované za jejich nesplnění.“⁷

Lze tedy shrnout, že zdravě fungující rodina je nezastupitelná pro zdárný rozvoj všech složek osobnosti dítěte. Osobně jsem přesvědčená, že jediné z takové rodiny, která poskytne dítěti bezpečný prostor pro možnost zažít osobní zkušenost se sdílením společného prostoru a s navázáním pevných citových vazeb, může vyjít člověk s pevným hodnotovým žebříčkem a kladným postojem k životu.

Některé rodiny však požadované prostředí dětem neumí, nemohou, případně nechtějí poskytnout. Tyto děti pak potřebují pomoc ze strany společnosti, aby bylo zajištěno odpovídající prostředí pro naplnění jejich základních vývojových potřeb.

1.1 Typy rodiny

Jak už bylo výše naznačeno, je důležité uvědomit si, že rodina není přesně daná šablona. Rodina je především soužití, a toto soužití je tvořeno širokou škálou konstelací různých, věkově odlišných osob, které mají odlišné potřeby a odlišné charakteristiky. Každá tato konstelace je navíc zasazena do nějaké konkrétní kultury a historické doby. Z důvodu těchto vnitřních i vnějších ovlivňujících faktorů je každá rodina nutně odlišná od rodiny jiné a také v průběhu času dochází k určitým změnám v téže rodině a v rodinném soužití obecně. K ulehčení v orientaci se v rodinném soužití je možné využít takzvané typy rodin.

K základním typům rodiny v naší západní společnosti patří především tyto:

- rodina nukleární skládající se z rodičů a dětí
- rodina širší, jíž tvoří prarodiče a další příbuzenstvo
- rodina vícegenerační, to je nukleární rodina žijící s širším příbuzenstvem
- rodina orientační, v níž se jedinec narodil a prošel socializačním procesem.
- rodina prokreační, která je jedincem založena

---

⁷ VÝROST, Jozef. Sociální psychologie. Praha: Grada, 2008, s. 50

- rodina úplná, tvořena oběma rodiči a dětmi
- rodina neúplná, jíž tvoří pouze dítě (děti) a jeden rodič
- rodina dvoukariérová, taková, kde oba rodiče budují svou kariéru
- rodina doplněná (patchworková), vzniklá soužitím rodičů s dětmi s novými partnery a jejich dětmi. V této rodině často přibude ještě dítě společné.
- rodina vlastní, kterou tvoří rodiče a jejich společné biologické děti
- rodina nevlastní (pěstounská, osvojitelská), to je rodina s přijatými nebiologickými dětmi.

Uvedené typy rodiny však nemohou být brány jako jediné a konečné a také na ně nemůže být pohlíženo jako na hodnotící, které by měly za úkol určit jaký typ rodiny je nejlepší. Každý typ rodiny se prostě liší v určitých znacích od typů jiných a každá rodina může časem projít změnami několika typů. Je důležité si připomenout, že ani jeden typ neskýtá záruku kvalitního soužití a pevných vztahů. Rodina se mění v závislosti na charakteristikách svých členů, v závislosti na věku a potřebách dětí a také v závislosti na sociokulturních podmínkách společnosti, a její kvalita se odvíjí především od osobnostních vlastností a životních hodnot rodičů.

1.2 Funkce rodiny

Výše bylo zmíněno, že rodina je základní jednotkou společnosti, z čehož logicky vyplývá, že pro dobré fungování společnosti, je nutně potřebné, aby každá tato jednotka plnila své funkce směrem ke společnosti. Dále bylo zmíněno, že každou rodinu tvoří jedinci různého věku, kteří mají různé potřeby, s čímž souvisí funkce zajišťování optimálního uspokojování těchto směrem ke každému členu rodiny. Podobně jako neexistuje závazný model rodiny, neexistuje ani závazná norma, která by vymezovala přesný výčet funkcí rodiny, a různí autoři k této otázce přistupují odlišně. Například podle Matouška je při stanovování těchto funkcí nutné vycházet z hlavního poslání rodiny a to výchovy dětí a uspokojování potřeb dospělých členů.⁸

Na základě tohoto požadavku lze tedy vyvodit, že mezi nejdůležitější funkce rodiny patří:

- reprodukční
- materiální
- emocionální
- výchovná (socializační)

---

⁸ MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 132

- vzdělávací
- ochranná

Všechny tyto funkce se navzájem ovlivňují, všechny jsou ovlivňovány stavem společnosti i členy rodiny a ve všech funkcích je zahrnuto hledisko směrem ke společnosti i ke každému jednotlivci v rodině.

Z pohledu plnění funkcí je možné další dělení rodiny na rodiny zdravé, (funkční, které své funkce zcela plní) a klinické (dysfunkční, které potřebují pomoc s řádným plněním některých funkcí).⁹

Jak je v předchozích podkapitolách vysvětleno, uspořádání rodiny může být různé, základní funkce by však, zejména pro zdravý vývoj dítěte, měla každá rodina zajišťovat. Na tomto místě pokládám za dobré upozornit na důležitost rodiny širší, to je včetně babiček, dědečků, tet a strýců, kteří zastávají k dítěti nezastupitelné role. Osobně se velmi často setkávám s míněním, že celá zodpovědnost za zdravý vývoj dítěte leží především na rodičích a ostatní příbuzenstvo nemá k těmto dětem žádné závazky. Podle mého názoru tento postoj značně zužuje prostor rozvoje dětí a to hlavně v psychosociální oblasti, oslabuje vztahy mezi širší rodinou a způsobuje velké přetížení rodičů.

---

⁹ MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997, s. 133

2. Dítě

Důležitým členem a podle první kapitoly hlavním identifikátorem rodiny je dítě. Dítě, jako potomek svých rodičů, ale i dítě přijaté v rámci náhradní rodinné péče, plní v rodině svou nezastupitelnou funkci. Dítě je spojujícím prvkem páru, je naplněním života rodičů a zárukou jejich pokračování ve světě ať už v kontinuitě biologické tak v kontinuitě hodnot a životních postojů. Postavení dítěte v rodině se odvíjí od kultury společnosti a mění se v čase.

2.1 Potřeby dítěte

Každé dítě je, hlavně v počátečních letech svého života, zcela odkázáno na péči rodiny. Pro svůj zdárný vývoj musí mít nutně uspokojeny důležité potřeby, jejichž zajištění by mělo být prioritou rodiny. Potřeby dítěte jsou biologicky, psychologicky a sociálně determinovány. Americký psycholog Abraham Maslow zpracoval pyramidálně hierarchizované potřeby člověka od biologických, přes psychologické, sociální až po seberealizační, které rozdělil do dvou základních skupin na potřeby nedostatkové a potřeby existenční (růstové).¹⁰ Nedostatkovým potřebám budou pro jejich životní důležitost věnovány následující podkapitoly. Existenciální potřeby nebudou z důvodu omezeného rozsahu této práce dále rozváděny, avšak pro úplnost je žádoucí zmínit, že někteří autoři je dále rozvádějí jako potřeby spirituální. Například podle Matějčka tato dimenze souvisí s utvářením odpovědnosti dítěte vůči sobě, vůči druhému a vůči autoritě, která nás přesahuje.¹¹ Prekopová v ní zase vidí jedinou možnost k zachování lásky v rodině. „Užíváme si hmotného blahobytu a doplácíme na to ztrátou lásky. Kde je řešení?“ Podle téže autorky je řešení v obnově zakotvení v Božích zákonech a z nich pramenící posily lásky.¹²

2.1.1 Biologické potřeby

Biologické (někdy označované jako fyziologické) potřeby jsou základní a životně důležité potřeby každého živého organismu. Bez optimálního zajištění těchto potřeb není možný zdravý růst a rozvoj dítěte a hrozí poškození jeho zdraví, při závažném nedostatku hrozí dokonce i smrt.

K těmto potřebám se řadí následující:

- potřeba dýchání
- potřeba regulace tělesné teploty
- potřeba tělesné integrity

---

¹⁰ KOPŘIVA, Pavel a kol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála, 2008, s. 189

¹¹ MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově. Praha: Portál, 2007, s. 100

¹² PREKOPOVÁ, Jiřina. Jen v lásce přežijeme. Praha: Portál, 2014, s. 41

- potřeba vody
- potřeba spánku
- potřeba přijímání potravy
- potřeba vylučování a vyměšování
- potřeba fyzické aktivity

Neuspokojení biologických potřeb se promítá do prožívání a chování dítěte jako podráždění, zvýšená motorická aktivita, poruchy pozornosti, zmatenost a agrese nebo naopak pasivita a apatie.¹³

2.1.2 Psychologické potřeby

Při zajištění výše popsaných biologických potřeb dítěte je k jeho dobrému vývoji nutné zajistit také uspokojení jeho potřeb psychologických, které jsou důležité pro rozvoj intelektu, citů, vůle, chování, chápání a pro celkové porozumění okolnímu světu, jehož je dítě nedílnou součástí.

Podle Vymětala se neuspokojení některých psychických potřeb podstatně podílí na vzniku a vývoji některých poruch a onemocnění. Nerespektování psychických potřeb znamená vystavení dítěte nebezpečí poškození.¹⁴

Základní psychologické potřeby dítěte podle Langmeiera a Matějčka jsou:

- potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů
- potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech
- potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů
- potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty
- potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy¹⁵

Neuspokojením psychických potřeb může dojít k frustraci dítěte, přičemž déle trávající frustrace může rozvinout psychickou deprivaci.

„Psychická deprivace je psychický stav vzniklý následkem takových životních situací, kdy subjektu není dána příležitost uspokojovat některé základní psychické potřeby v dostačující míře a po dosti dlouhou dobu. Takovýto stav vzniká nedostatečným přívodem určitých žádoucích podnětů.“¹⁶

¹³ KOPŘIVA, Pavel a kol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála 2008, s. 193

¹⁴ VYMĚTAL, Jan, Úzkost a strach u dětí. Praha: Portál, 2004, s. 73

¹⁵ MATĚJČEK, Zdeněk, Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál, 1994, s. 34-35

¹⁶ MATĚJČEK, Zdeněk. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 15

2.1.3 Sociální potřeby

Zajištění sociálních potřeb dítěte je nezbytné pro úspěšné včlenění dítěte do společnosti. Někteří autoři spojují tyto potřeby s potřebami psychologickými pod jednotným označením jako psychosociální potřeby. Také v předchozí podkapitole jsou tyto potřeby částečně zahrnuty. Pro účely této práce jsem však zvolila ještě jejich samostatnou prezentaci z důvodu mého přesvědčení, že tyto jsou mnohdy přehlíženy a upozadovány před potřebami předchozími, avšak na poznacích životních osudů dětí, které žily v podmínkách částečné nebo úplně izolace od lidské společnosti, byly tyto potřeby prokázány jako životně důležité.¹⁷

Mezi sociální potřeby se řadí:

- potřeba dostatku sociálních kontaktů
- potřeba přijetí společností
- potřeba porozumění kultuře společnosti

„Jestliže je dítě díky systému hodnot (byť elementárních a přejatých zpravidla od osob nejbližších) orientováno a v sociálních vztazích i požadavcích se takto vyzná, působí tento systém jako prevence nadměrného strachu a úzkosti. Jedním z hlavních výchovných úkolů rodičů je naučit své potomky rozlišovat mezi tím, co je dobré a žádoucí, a tím co dobré není a čeho je třeba se vystríhat.“¹⁸

2.1.4 Naplňování potřeb

Jak již bylo zmíněno, podle Maslowa jsou potřeby pyramidálně hierarchizované od biologických, přes psychologické, sociální až po seberealizační, a k uspokojování potřeb vyššího řádu nemůže dojít, pokud nejsou uspokojeny potřeby řádu nižšího. Rakouský psychiatr Viktor Emanuel Frankl však po vlastních zkušenostech z koncentračního tábora poukazuje na důležitost uspokojení potřeb vyššího řádu z hlediska přežití i za situace, že potřeby řádu nižšího uspokojeny nejsou.¹⁹ Současní autoři se k lidským potřebám, a tím pádem samozřejmě i k potřebám dítěte, staví převážně jako k navzájem provázaným, měnících se v čase, ovlivněných růstem, vývojem a také zvláštnostmi každého jedince. Neuspokojení jedné oblasti potřeb výrazným způsobem ovlivňuje oblasti další.

I když jsou potřeby odborníky dostatečně popsány, v praxi není podle mého názoru vždy jednoduché určit přesnou hranici jejich optimálního uspokojení

---

¹⁷ VYMĚTAL, Jan, Úzkost a strach u dětí. Praha: Portál, 2004, s. 68-69

¹⁸ DRÁPELA, Viktor. Přehled teorií osobnosti. Praha: Portál, 2004, s. 152

¹⁹ FRANKL, Viktor. Člověk hledá smysl, úvod do logoterapie. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994

či neuspokojení. Zvláště v dnešní době existence různého stupně sociálního postavení rodin a jejich různých hodnotových orientací. Domnívám se, že při posuzování, zda je potřeba dítěte dostatečně uspokojována, je velmi důležité porozumět historii rodiny, možnostem a schopnostem rodičů, individuálním charakteristikám dítěte a také kulturním rozdílům různých etnických menšin.

Některé rodiny však bohužel nejsou samy schopny výše popsané potřeby svých dětí v odpovídající míře zabezpečit a je nutné těmto rodinám poskytnout odbornou pomoc. K zajištění potřebné pomoci je možné využít širokou nabídku státních, nestátních, církevních nebo soukromě-právních organizací. V případě, že rodina naplnění potřeb dítěte dlouhodobě sama nezajišťuje je nutný zásah státu a to především prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí, policie a soudů.

V závěru celé této podkapitoly pokládám za vhodné poukázat na zajímavou změnu příčin nenaplnění potřeb dětí, na kterou upozorňuje Jiřina Prekopová, a s níž se setkávám také ve svém zaměstnání. Zatímco v minulosti byl hlavní příčinou tohoto stavu především nedostatek či nemožnost, v současné západní kultuře vstupuje do popředí nenaplnění potřeb materiálně dobře zaopatřených dětí v souvislosti s nadbytkem, a to jak v oblasti biologických potřeb (nadbytek nevhodné stravy), tak v oblasti nadbytku podnětů, které neumožní dítěti dostatečný čas na zpracování a rozvoj požadovaných dovedností, ba naopak působí na dítě chaoticky, nedává jeho světu smysl a řád. Podle Prekopové jsou děti přetěžovány nejrůznějšími kroužky, zahrnuty nejnovějšími vymoženky doby, málokdy mají příležitost prožívat sami sebe v klidu svým vlastním způsobem. Z důvodu pracovní vytíženosti rodičů je společné stolování v rodině spíše výjimkou a děti se provizorně krmí čipsy a čokoládou.²⁰ U dítěte se pak mnohem častěji rozvíjí neuróza a není možné, aby si vytvořilo základní pocit důvěry a jistoty.

„Každý má svůj pokoj – a většinou žije obklopený obrazovkami, sám, někdy osamocený. S ostatními členy rodiny nemusí nic sdílet, snad opravdu jen v nejvyšší nouzi něco sdělí. Ochota vcítit se do druhého nebo někomu pomoci je vzácností. Zato se ale člověk pyšní množstvím svých přátel na facebooku. Roli vychovatele přebírá televize, která spolehlivě funguje od časného rána pozdě do noci.“²¹

---

²⁰ PREKOPOVÁ, Jiřina. Jen v lásce přežijeme. Praha: Portál, 2014, s. 38-39

²¹ tamtéž, s. 37

Také Matějček upozorňuje:

„Rodiče se přepjatě snaží, aby dítě bylo co nejdokonalejší ve všem, nebo aspoň v oboru, který má z jejich hlediska zvláštní hodnotu. Vidina úspěchu jim nedovoluje realisticky hodnotit možnosti dítěte. Dítě se pak stává nástrojem kompenzace jejich vlastní neuspokojenosti. Výsledkem bývá přetěžování dítěte a přílišná stimulace (někdy celková, někdy jednostranná), jež vede opět k různým jeho obranným postojům.“²²

2.2 Postavení dítěte v rodině

V nejstarších společenských upořádáních se dítě nemohlo těšit nijak zvláštnímu postavení. „Dítě mohlo být zabito (a to nejen dítě defektní), mohlo být prodáno do otroctví a naloženo s ním, jak otec uznal za vhodné.“²³ I ve feudalismu byla hodnota dítěte stále velmi nízká, avšak v té době mu byla přiznána první práva.

Významným mezníkem pro postavení dítěte ve společnosti bylo zavedení domovského práva v roce 1862, které ukládalo povinnost obcím pečovat o jim příslušející osoby, jež potřebují z nějakého důvodu pomoc. V roce 1868 byl dále vydán zvláštní chudinský zákon, který měl garantovat veřejnou pomoc všem potřebným osobám bez ohledu na věk. Tato dvě opatření byla průlomovým uznáním státní odpovědnosti o potřebné osoby včetně opuštěných dětí. Děti v rodinách byly však nadále často v postavení majetku a levné pracovní síly bez zvláštních nároků na péči. Ještě na přelomu devatenáctého a dvacátého století nebyly děti často vnímány jako hodnotní lidé se svými potřebami. „Byly to bytosti, se kterými se mohlo manipulovat, mohly být vycvičeny a po nichž se požadovalo, aby byly přizpůsobivé a poslušné.“²⁴

V roce 1921 byl vydán zákon č. 265 o ochraně dětí v cizí péči a nemanželských dětí, ovšem tato legislativní úprava se týkala pouze dětí osiřelých či opuštěných, žádným způsobem neřešila otázku dětí vyrůstajících v rodinách, které nezabezpečují potřebné podmínky pro jejich vývoj.

Po druhé světové válce u nás došlo ke změně v péči o děti, kdy byla podle vzoru Sovětského svazu zavedena zásada, že všechny děti patří vlasti a mají být vychovány ke kolektivnímu citění v ústavech, jejichž činnost řídil stát. Na přínos této péče začalo být v 60. letech minulého století kriticky poukazováno a to zejména psychology a výzkumnými pracovníky, jejich studie prokázaly, že

---

²² MATĚJČEK, Zdeněk. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, s. 63

²³ RADVANOVA, Senta a kol. Výchova dětí v náhradní rodinné péči. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980, s. 12

²⁴ JEFFREY, K. Zeig, Umění psychoterapie. Praha: Portál, 2005, s. 129

vývoj dětí vyrůstajících v ústavech je velmi často opožděný a zapříčiňuje rozvoj disharmonické osobnosti s často asociálními projevy.²⁵

V současnosti se postavení dítěte ve vyspělých zemích značně změnilo. Především zásluhou psychologů minulého století je na dítě pohlíženo jako na lidskou bytost, která je velmi citlivá a na dětství jako na důležité období pro utváření zdravé, plně rozvinuté osobnosti. Děti již nejsou v postavení majetku. V rodinách mají své nezastupitelné místo plnohodnotného člena, na jejich potřeby jsou brány ohledy a stát svou legislativou garantuje jejich naplňování. Zvláštní přechod z extrému do extrému však může být, podle mého názoru, spatřován v rodinách, kde je dítě v postavení ochraňovaného pokladu bez nejmenších povinností a ukazatele prestiže rodiny. O tomto dítěti však opět nelze říci, že jeho vývojové potřeby jsou zdravě naplňovány.

---

²⁵ LANGMEJER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1974, 6. kapitola

3. Právní rámec rodiny a dítěte

V první kapitole byla definována rodina, byla vymezena základní typologie rodiny a byly popsány její nejdůležitější funkce. Druhá kapitola se věnovala objasnění základních potřeb dítěte, které by měly být rodinou uspokojovány a krátkému popisu vývoje postavení dítěte v rodině. Posláním této kapitoly je vymezení hlavních právních norem, které v České republice upravují základní vztahy v rodině, vzájemná práva a povinnosti členů rodiny a to s důrazem na práva dítěte. Pro uvedení do této problematiky a možnosti bližšího porozumění potřebnosti a poslání právního ukotvení ochrany rodiny a dítěte je však, podle mého názoru, žádoucí představení alespoň kratičkého souhrnu historie.

Je nezpochybnitelné, že myšlenky na upravení práv a povinností občanů ve společnosti je možné vidět již v antice. Jako rozhodující moment v Evropské kultuře, který významným způsobem ovlivnil myšlení o postavení člověka, je však považována Velká francouzská revoluce v 19. století. Právě její zásluhou se dosavadní uspořádání společenských poměrů začalo pozvolna měnit. Na člověka začalo být nahlíženo jako na nositele práv, i když tato práva neměla ještě žádnou výraznou legislativní oporu v jejich ochraně a domáhání se.²⁶ Velkou změnu v přístupu k lidským právům, a to konkrétně k právům dětí, přinesl rok 1924, kdy Liga národů přijala v Ženevě Deklaraci práv dítěte, která poprvé zakotvila požadavek na zvláštní záruky, péči a zvláštní právní ochranu dětí. Dalším významným mezníkem v historii lidských práv je považováno období po dvou světových válkách, kdy byla v roce 1945 v San Francisku za účasti 50 států založena Organizace spojených národů (dále jen OSN), jež nahradila Ligu národů, a byl schválen mezinárodní dokument Charta OSN. Na základě ustanovení Charty OSN vzniklo několik velmi významných mezinárodních úmluv a deklarácí týkajících se lidských práv, z nichž jsou pro tuto práci nejpodstatnější Všeobecná deklarace lidských práv z roku 1948, dva dokumenty z roku 1966 (Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Opční protokol k mezinárodnímu paktu o občanských a politických právech) a Úmluva o právech dítěte z roku 1989.²⁷

3.1 Listina základních práv a svobod

Listina základních práv a svobod (dále jen Listina) je od 16.12.1992 součástí ústavního práva České republiky a je právně závazná pro všechny její občany. Ustanovení Listiny vychází především z dokumentů zmiňovaných v předchozí

---

²⁶ HANZOVÁ, Marie a kol. Práva a povinnosti našich dětí. Praha: Victoria publishing, a.s., 1995, s. 14

²⁷ tamtéž, s. 16 - 17

kapitole, a to Všeobecné deklarace lidských práv, Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, Mezinárodního paktu o ekonomických, sociálních a kulturních právech. Listina obsahuje 44 článků rozdělených do šesti hlav, kde jsou vymezeny všechna státem garantovaná základní práva a svobody, která jsou nezadatelná, nezczitelná, nepromlčitelná a nezrušitelná.²⁸

Z důvodu omezeného rozsahu této práce není možné, aby tady byla všechna práva prezentována, proto zde zmíním alespoň ta, která jsou nejdůležitější z hlediska našeho tématu.

Jsou to především práva dle článku 32:²⁹

- Rodičovství a rodina jsou pod ochranou zákona. Zvláštní ochrana dětí a mladistvých je zaručena.
- Děti narozené v manželství a mimo ně mají stejná práva.
- Děti mají právo na rodičovskou péči a výchovu.
- Rodiče, kteří pečují o děti, mají právo na pomoc státu.

I když je zřejmé, že tato Listina garantuje práva všem osobám bez jakýchkoli rozdílů, to znamená i bez rozdílů věku, bylo dítěti přiznáno zvláštní postavení, z něhož vyplývá potřeba jeho práva podrobněji specifikovat a to právě již dříve zmiňovanou Úmluvou o právech dítěte, které bude věnována následující podkapitola.

3.2 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte (dále jen Úmluva) byla u nás ratifikována v roce 1991 a touto úmluvou je Česká republika vázána od 1.1.1993. Důsledkem této vázanosti je povinnost státu vytvořit a přijmout příslušné právní normy k zajištění práv dítěte, ale také zabezpečení vytvoření podmínek pro jejich realizaci.

Úmluva je založena na čtyřech základních principech a to:

- zákaz diskriminace
- nejlepší zájem dítěte
- právo na život, přežití a rozvoj dítěte
- názor dítěte

„Jakýmsi neformálním principem, který lze dovodit z jiných ustanovení je zachování rovnováhy mezi dítětem a jeho rodinou nebo jinými osobami,

---

²⁸ LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD (cit. 02.02.2018) [online]

Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Listina_základníchch_práv_a_svobod

²⁹ Čl. 32 Listiny základních práv a svobod (cit. 20.02.2018) [online]

Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

kterým je svěřeno do péče.³⁰ Dokument je složen ze tří částí, kdy pro potřeby této práce je nejdůležitější část první, jež obsahuje ustanovení základních práv dítěte a definuje dítě jako lidskou bytost mladší 18 let.

Mezi základní práva každého dítěte podle tohoto dokumentu patří:

- právo na život, jméno a státní příslušnost
- právo znát své rodiče, na péči rodičů a styk s oběma rodiči
- právo na ochranu zdraví a na životní úroveň nezbytnou pro jeho tělesný, duševní, duchovní, mravní a sociální vývoj
- právo na vzdělání
- právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství a na svobodné vyjadřování vlastních názorů
- právo na odpočinek a volný čas
- právo na soukromí a sdružování se
- právo na ochranu před tělesným či duševním násilím, urážením, zneužíváním, trýzněním či vykořisťováním
- právo na výchovu směřující k rozvoji jeho osobnosti a k posilování úcty k lidským právům a základním svobodám³¹

Z výše uvedených práv dítěte je zřejmé, že tato práva vychází z potřeb dítěte, které byly definovány v dřívějších kapitolách. Účelem této Úmluvy je tedy zajištění podmínek pro možnost zdravého a plného rozvoje každého dítěte. Je však důležité zároveň si uvědomit, že jejím smyslem není stavět do rozporu dítě a jeho rodiče či vychovatele a vyvýšení dítěte na piedestal uctívání, které paradoxně dítě poškozuje. V praxi se totiž často setkávám s obavou rodičů a vychovatelů, zda dostatečně naplňují práva svých dětí a nehrozí jim nějaký postih. Je proto dobré rodiče a vychovatele vést k principu přiměřenosti a podporovat je v užití pravidla, že s každým právem se snoubí také povinnost a tímto způsobem je žádoucí přistupovat i k péči o děti a k jejich výchově.

3.3 Další právní normy

Dokumenty uvedené v předchozích podkapitolách tvoří východisko pro legislativní ukotvení ochrany dítěte a rodiny v našem státě. Je zřejmé, že veškerá ustanovení jednotlivých právních norem musí být v souladu jak s Listinou, tak s Úmluvou. Nejdůležitější právní normou, z hlediska potřeb této práce, je zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení, který bude podrobněji prezentován v kapitole týkající se činnosti orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Mimo tento zákon má Česká republika přijatu celou řadu právních norem, jež reflektují požadavky článků

³⁰ DAVID, Roman. Práva dítěte. Nakladatelství Olomouc. Olomouc: 1999, s. 13

³¹ ONDRÁČKOVÁ, Jana. Co je Úmluva o právech dítěte. Pedagogické centrum. Praha: 1996.

obsažených v Úmluvě. Smyslem této práce však není, aby zde byly všechny prezentovány. Domnívám se však, že pro uvědomění si jejich vzájemné provázanosti je vhodné upozornit alespoň na základní z nich.

Jsou to především:

- zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní nebo ochranné výchovy, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů
- zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů
- zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů

4 Systém sociálně-právní ochrany dětí

Sociálně-právní ochrana se v České republice poskytuje všem dětem mladším 18 let bezplatně a zaměřuje se zejména na děti v následujících životních situacích:

- rodiče dětí zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské zodpovědnosti, nevykonávají nebo zneužívají svá práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti
- děti byly svěřeny do výchovy jiné fyzické osoby odpovědné za jejich výchovu, pokud tato osoba neplní povinnosti plynoucí ze svěřeni dítěte do její výchovy
- děti vedou zahálčivý nebo nemravný život, zanedbávají školní docházku, nepracují, i když nemají dostatečný zdroj obživy, požívají alkohol nebo návykové látky, žijí se prostitutí, spáchaly trestný čin nebo opakovaně nebo soustavně páchají přestupky nebo jinak narušují občanské soužití
- děti se opakovaně se dopouštějí útěků od rodičů nebo od jiných osob odpovědných za výchovu dítěte
- na dětech byl spáchán trestný čin ohrožující život, zdraví, svobodu, jejich lidskou důstojnost, mravní vývoj nebo jmění, nebo je podezření ze spáchání takového činu
- děti jsou na základě žádostí rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte opakovaně umísťovány do zařízení zajišťujících nepřetržitou péči o děti, nebo jejich umístění trvá déle než 6 měsíců
- děti jsou ohrožovány násilím mezi rodiči nebo jinými osobami odpovědnými za výchovu dítěte
- děti jsou žadateli o azyl odloučenými od svých rodičů³²

Závazkem České republiky není sociálně-právní ochranu dětem pouze legislativně zaručit, ale její výkon i zajistit. Hlavními obecnými orgány určenými k ochraně dětí jsou u nás soudy, k poskytování sociálně právní ochrany pak specializované orgány.³³

Tyto orgány sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD) jsou:

- obecní úřady obcí s rozšířenou působností
- obecní úřady a újezdní úřady
- krajské úřady (v Praze Magistrát hl. města Prahy)

---

³² § 6 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

³³ Ministerstvo práce a sociálních věcí (cit. 23.04.2018) [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14304>

- Ministerstvo práce a sociálních věcí
- Úřad pro mezinárodněprávní ochranu dětí
- Úřad práce České republiky

Sociálně-právní ochranu dětí zajišťují také obce a kraje v samostatné působnosti, komise pro sociálně-právní ochranu dětí a další právnické a fyzické osoby, jsou-li výkonem sociálně právní ochrany pověřeny.³⁴

Na výzvu OSPOD jsou státní orgány a další právnické a fyzické osoby a pověřené osoby povinny bezplatně sdělovat údaje potřebné pro jejich výkon a rodiče jsou s těmito orgány povinni spolupracovat, na výzvu se dostavovat k osobnímu jednání a umožňovat provádět šetření v místě bydliště, popřípadě v prostředí, kde dítě žije.³⁵

---

³⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí (cit. 23.04.2018) [online] Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14304>

³⁵ § 53 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

5 Činnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí

Jak bylo dříve zmíněno, za účelem ochrany práv dítěte a rodiny je u nás zřízen orgán sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), jehož činnost je podrobně upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení (dále jen zákon).

5.1 Poslání

Podle zmiňovaného zákona je posláním OSPOD:

- chránit práva dítěte na příznivý vývoj a řádnou výchovu
- chránit oprávněné zájmy dítěte, včetně jeho jmění
- působit k obnovení narušených funkcí rodiny
- zabezpečit náhradní rodinné prostředí pro dítě, které nemůže být trvale nebo dočasně vychováváno ve vlastní rodině³⁶

Domnívám se, že je důležité upozornit na skutečnost, že zasahování do soukromí rodiny je možné pouze v případech, jestliže o to rodiče nebo vychovatelé požádají, nebo se o děti neumí či nemohou postarat. Tento zákon proto vymezuje sociální události v rodině, při kterých je možný zásah státu a jeho orgánů do soukromí rodiny i míru jeho intervence.³⁷ Předním hlediskem při užití tohoto zákona je zájem a blaho dítěte, ochrana rodičovství a rodiny a vzájemná práva dětí a rodičů.³⁸

Sociálně-právní ochrana dětí se tak zaměřuje zejména na děti, jejichž rodiče zemřeli, neplní povinnosti plynoucí z rodičovské odpovědnosti, nebo nevykonávají či zneužívají práva plynoucí z rodičovské odpovědnosti a na děti, na nichž byl spáchán závažný trestní čin, nebo které potřebují zvýšenou ochranu a pomoc vzhledem ke svému chování a jednání.³⁹

Právo požádat OSPOD o pomoc má každé dítě,⁴⁰ rodič nebo jiná osoba zodpovědná za výchovu dítěte.⁴¹ Každá osoba je oprávněna upozornit na závažné skutečnosti týkající se dítěte a rodiny.⁴² U těchto ustanovení je dobré se krátce zastavit, protože, dle mé zkušenosti, u veřejnosti ve velké míře přetrvává vůči OSPOD postoj pramenící z minulých let, a to jako k orgánu, který zasahuje restriktivním způsobem do rodiny, a který je lépe neoslovovat.

---

³⁶ § 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

³⁷ NOVOTNÁ, Věra a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem, Olomouc:

Anag, 2014, s. 25

³⁸ § 5 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

³⁹ § 6 tamtéž

⁴⁰ § 8 tamtéž

⁴¹ § 9 tamtéž

⁴² § 7 tamtéž

V posledních letech však dochází ke změně postavení OSPOD a to způsobem přibližujícím se k rodině jako orgán poradenský pro zachování rodiny, předcházení či řešení jejích nedostatečných funkcí, s autoritativním zasahováním do rodiny pouze v nejzávažnějších případech. Z tohoto důvodu je velmi důležité rozšiřovat informace o poslání OSPOD a o právu požádání o pomoc.

5.2 Opatření

V případě, že nastane situace, která ohrožuje řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte a tuto situaci rodiče či jiné osoby odpovědné za výchovu dítěte nemohou nebo nejsou schopni sami řešit, je nutné přijetí opatření OSPOD, které vymezuje zákon ve své třetí části.⁴³

5.2.1 Preventivní a poradenská činnost

Jedním ze základních principů, kterými se OSPOD řídí, je předcházet vzniku situací, které nepříznivě působí na vývoj a výchovu dítěte. Z tohoto důvodu je zákonem stanovenou povinností OSPOD uskutečňovat preventivní a poradenskou činnost. Preventivní činnost především zahrnuje vyhledávání ohrožených dětí, projednávání s rodiči i s dítětem nedostatky ve výchově a chování dítěte, poskytování poradenství v tomto směru a působení na odstranění nedostatků a omezení působení nepříznivých vlivů na dítě. Jestliže bylo výše zmíněno oprávnění každé osoby upozornit na závažné nepříznivé skutečnosti týkající se dítěte a jeho rodiny, je potřebné poukázat a posun zákona v této části. Tady dokonce ukládá povinnost přesněji specifikovaným osobám oznámit bez zbytečného odkladu skutečnosti nasvědčující ohrožení dítěte. V případě zjištění ohroženého dítěte je OSPOD povinen zpracovat individuální plán ochrany dítěte, tento pravidelně aktualizovat a pravidelně vyhodnocovat situaci dítěte a jeho rodiny.⁴⁴

Poradenská činnost OSPOD spočívá, dle zákona, v poskytování poradenství rodičům při výchově a vzdělávání dítěte, v pomoci při řešení výchovných nebo jiných problémů a při uplatňování nároků dítěte na výživné a to jak formou individuálního poradenství a pomoci, tak formou osvětové činnosti.⁴⁵ Toto zákonné ustanovení tedy ukazuje, že prioritním posláním OSPOD není okamžité autoritativní řešení problematické situace rodiny, ale zplnomocňování a uschopňování rodiny situaci řešit za pomoci poradenství a doporučení.

Za situace, kdy rodiče nezajistí dítěti odbornou poradenskou pomoc, kterou dítě nezbytně potřebuje, nejsou schopni řešit problémy bez odborné poradenské pomoci či nevyužijí této potřebné pomoci k překonání problémů v rodině, může

---

⁴³ § 9a zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

⁴⁴ § 10 tamtéž

⁴⁵ § 11 tamtéž

OSPOD těmto rodičům uložit povinnost tuto pomoc využít.⁴⁶ Tento postup je krokem dál za předchozí poradenství a vedení, nejedná se však ještě o vážný zásah do práv dítěte či jeho rodičů, i když v případě nesplnění povinnosti může být uložena sankce v podobě napomenutí či pokuty.

5.2.2 Výchovná opatření

Dalším krokem, ke kterému lze přistoupit v případě, že byly vyčerpány všechny, v předešlých podkapitolách prezentované, preventivní a poradenská opatření, je uložení výchovných opatření. Jedná se o jakási tvrdší opatření, která se nějakým způsobem už práv dětí, jejich rodičů, ale dokonce i jiných osob dotýkají.

Tato opatření jsou:

- napomenutí
- dohled nad dítětem
- omezení bránící působení škodlivých vlivů na výchovu dítěte
- povinnost využití odborné poradenské pomoci či účasti setkání se zapsaným mediátorem⁴⁷

V některých případech však ani tato výchovná opatření nejsou rodinou respektována či nevedou k potřebné nápravě a výchova dítěte je nadále vážně narušena či ohrožena. Pak už nezbývá než zajistit odpovídající péči o dítě náhradní rodinnou péčí či jeho umístěním do zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc. Toto opatření však již velmi závažným způsobem zasahuje do práv dětí a rodičů. Je nutno zdůraznit, že důležitý úkol OSPOD spočívá ve využití všech zákonných opatření a působení na rodinu takovým způsobem, aby k těmto situacím nedocházelo. Přesto ale určitě není v silách pracovníků tohoto orgánu jim úplně zabránit.

5.2.3 Opatření na ochranu dětí

V případech, kdy všechny zákonné možnosti byly vyčerpány a vývoj či výchova dítěte zůstávají nadále ohroženy, upravuje zákon postupy OSPOD k podávání návrhů na soud a zároveň mu ukládá povinnosti, které musí být před tímto samotným podáním splněny. Této problematice je věnována celá druhá hlava zákona.⁴⁸ Domnívám se, že pro tuto práci je podstatné zdůraznit, že také tato část ukládá OSPOD povinnost ještě před podáním návrhu k soudu rodiče srozumitelně a prokazatelně poučit o jejich právech a povinnostech vyplývajících z rodičovské odpovědnosti a důsledcích při neplnění této

---

⁴⁶ § 12 zákon č. 259/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

⁴⁷ § 13 tamtéž

⁴⁸ Hlava II tamtéž

povinnosti. Další povinností OSPOD je vyčerpat všechny zákonem stanovené možnosti řešení situace rodiny a za účelem hledání dalších možných způsobů řešení této pořádat případové či rodinné konference. A to jak před podáním návrhu, tak i v průběhu řízení soudu.⁴⁹ V praxi toto znamená, že samotným podáním návrhu nebo umístěním dítěte do náhradní rodinné péče či zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc spolupráce OSPOD s rodinou zdaleka nekončí, ale nadále pokračuje a rodina je dále zapojována do řešení situace dítěte a neustále zplnomocňována k nesení odpovědnosti za dítě. I v případě již probíhajícího soudního řízení jsou nadále hledány možnosti návratu dítěte do biologické rodiny. Za situace, kdy se biologické rodině přes veškerou pomoc nepodaří zajistit odpovídající podmínky pro dítě, je předmětem spolupráce OSPOD s rodinou sledování vývoje dítěte v náhradní rodinné péči či ústavním zařízení a zachování kontaktu dítěte s jeho původní rodinou.

V závěru celé této kapitoly pokládám za nejvýše důležité zdůraznit, že po celou dobu spolupráce OSPOD s rodinou je dítě o situaci přiměřeně, vzhledem k jeho věku a rozumovým schopnostem, informováno. Jsou zjišťovány jeho názory, a to i bez přítomnosti rodičů. A všechny činnosti a opatření OSPOD jsou uskutečňovány s ohledem na jeho citový, psychický a rozumový vývoj.⁵⁰ Veškerá citlivá sdělení dítěte jsou uložena v podkladové složce spisu, do níž není umožněno nahlédnutí žádnému orgánu, fyzické nebo právnické osobě, to znamená, že ani rodičům dítěte.⁵¹ Tímto způsobem je dítěti zabezpečeno právo svobodně se vyjadřovat a zároveň je mu zajištěna ochrana před zneužitím jeho vyjádření či vytváření nátlaku na jeho osobu.

---

⁴⁹ § 14 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

⁵⁰ § 8 odst. 2 a 3 tamtéž

⁵¹ § 55 odst. 4 tamtéž

EMPIRICKÁ ČÁST

6 Informovanost žáků ZŠ o práci OSPOD

Novela zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů⁵² a prováděcí Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení tohoto zákona⁵³ ukládají obecním úřadům povinnost řídit se standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí. Dle kritéria 3b) těchto standardů je OSPOD povinen zpracovat informace o rozsahu a podmínkách poskytování sociálně-právní ochrany v srozumitelné formě pro cílovou skupinu a zajistit jejich veřejnou dostupnost.⁵⁴ Pro zajištění splnění tohoto kritéria je podle mého mínění nutné nejenom výše požadované informace zpracovat a veřejnosti zpřístupnit, ale také průběžně ověřovat, zda plní své informační a tím pádem i preventivní poslání a podle potřeby je dále aktualizovat. Mírou informovanosti veřejnosti o poslání a činnosti OSPOD v obci s rozšířenou působností (dále jen ORP) Veselí nad Moravou se budu zabývat v této empirické části bakalářské práce a to se zaměřením na cílovou skupinu žáků druhého stupně základní školy.

6.1 Cíl výzkumného šetření

Cílem tohoto průzkumu je zjištění míry informovanosti žáků šestých a devátých ročníků základní školy o činnosti OSPOD. Zajímá mě, zda děti vědí co je posláním OSPOD, kdo a v jaké záležitosti může tento orgán oslovit a zda mají povědomí, kde by jejich místně příslušný OSPOD našly. Dále bych se ráda dozvěděla, jestli je rozdíl v povědomí o činnosti OSPOD mezi žáky, kteří jsou na počátku druhého stupně základní školy a žáky, kteří druhý stupeň školní docházky končí a také, zda je rozdíl v těchto vědomostech mezi dětmi, které žijí na vesnici a dětmi žijícími ve městě, kde se OSPOD nachází.

Tento cíl jsem si vytýčila, protože bych chtěla zjistit aktuální znalosti dětí o práci OSPOD, jež jsou důležitým determinantem pro zabezpečení kvalitní činnosti tohoto orgánu, a na základě zjištěných dat reagovat na potřeby dětí prostřednictvím zpracování informačního materiálu pro tuto věkovou skupinu určeného.

---

⁵² § 3 a § 4 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších ustanovení

⁵³ § 6 vyhlášky č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí a příloha č. 1 této vyhlášky

⁵⁴ Standard č. 3 Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí

6.2 Výzkumná otázka a formulace hypotéz

Pro své výzkumné šetření jsem si stanovila výzkumnou otázku: Mají žáci základní školy v ORP Veselí nad Moravou správné informace o činnosti OSPOD?

Na základě odborné literatury použité v teoretické části této práce jsem zformulovala následující hypotézy:

Hlavní hypotéza

Většina respondentů nemá správné informace o činnosti OSPOD.

Pracovní hypotézy

PH1 – Většina dotázaných dětí nezná pojem OSPOD (ot. č. 1, 2, 3)

PH2 – Méně než polovina respondentů ví, co je posláním OSPOD (ot. č. 4, 5)

PH3 – Většina dotázaných dětí neví přesně, kdo může OSPOD oslovit (ot. č. 6, 7).

PH4 – Většina dotázaných neví přesně, v jaké záležitosti by se mohli sami na OSPOD obrátit (ot. č. 8, 9).

PH5 – Většina respondentů neví, kde se nachází jejich místně příslušný OSPOD (ot. č. 10, 11).

6.3 Charakteristika výběrového souboru

Objektem tohoto průzkumu byli žáci šestých a devátých tříd základní školy. Průzkum byl proveden v dubnu 2018 v Církevní základní škole ve Veselí nad Moravou a Základní škole Jaromíra Hlubíka Lipov. Obě tyto školy se nachází v ORP Veselí nad Moravou. Osloveni byli žáci obou pohlaví. Všichni v době realizace průzkumu spadali podle místa trvalého bydliště do působnosti OSPOD Veselí nad Moravou. U všech oslovených dětí byl podepsán informovaný souhlas rodičů, na jehož základě bylo možné tyto děti do průzkumu zahrnout. Celkem bylo osloveno 128 dětí, všechny dotazníky se mi vrátily vyplněné, žádný, nemusel být z dalšího zpracování vyřazen. Znamená to, že úspěšnost vyplnění dotazníků byla 100%, což si vysvětluji tím, že průzkum byl realizován v průběhu vyučování v jednotlivých třídách, a respondenty jsem osobně vyplňováním provázela. Všichni žáci uvedených ročníků, kteří byli ve škole přítomni v době šetření, se tohoto účastnili a všichni měli během vyplňování stejné podmínky. Výzkumný soubor tvoří 72 žáků šestých tříd (56,25 %) a 56 žáků devátých tříd (43,75 %). Více než polovinu tvořili žáci šestých tříd.

Tabulka 1 Věk respondentů

Ročník	Absolutní počet	%
Šestá třída	72	56,25
Devátá třída	56	43,75
Celkem	128	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Zjišťovala jsem také pohlaví respondentů. Průzkumu se účastnilo 66 dívek (51,56 %) a 62 chlapců (48,44 %).

Tabulka 2 Pohlaví respondentů

Pohlaví	Absolutní počet	%
Dívky	66	51,56
Chlapci	62	48,44
Celkem	128	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Dále jsem se zajímala, zda dotazovaní žijí ve městě nebo na vesnici. Toto rozdělení jsem zvolila z důvodu možnosti zjištění, zda je rozdíl ve vědomostech mezi dětmi, které žijí na vesnici a dětmi, které žijí ve městě, kdy v tomto jediném městě v ORP Veselí nad Moravou sídlí také OSPOD. Ze 128 dotazovaných dětí (100 %) žije 52 dětí na vesnici (40,62 %) a 76 dětí ve městě (59,38 %).

Tabulka 3 Místo bydliště

Bydliště	Absolutní počet	%
Vesnice	52	40,62
Město	76	59,38
Celkem	128	100

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

6.4 Použité metody a techniky

Metoda použitá v empirické části mé práce je kvantitativní výzkum. Tuto metodu jsem zvolila především z důvodu, že umožňuje popsat zkoumanou skutečnost pomocí proměnných (znaků), jež je možné vyjádřit čísly. Vybraný druh výzkumu sice vyžaduje větší soubory dat a respondentů, jeho výsledky jsou však více reprezentativní, méně závislé na názorech a schopnostech dotazovaných osob a vedou tak k lépe ověřitelným a srovnatelným výsledkům. Interpretace výsledků bývá ovšem náročnější. Dotazník, jako vysoce efektivní technika sběru dat, umožňuje poměrně rychlé získání informací od velkého počtu respondentů při relativně malých nákladech. Na druhou stranu klade vysoké nároky na ochotu respondentů s rizikem přeskočení některých odpovědí

nebo nezodpovězení otázek vůbec.⁵⁵ Oslovila jsem celkem 128 žáků druhého stupně základní školy a zpět jsem získala 128 vyplněných dotazníků. Všechny dotazníky byly správně vyplněny, žádný nemusel být z dalšího zpracování vyřazen. To znamená, že návratnost vyplněných dotazníků vhodných k dalšímu zpracování byla 100 %. Výsledky jsem tedy zpracovala ze 128 dotazníků (100 %). Při jejich vyhodnocování jsem použila matematicko-statistickou a srovnávací metodu.

6.5 Tvorba a struktura dotazníku

Pro realizaci svého výzkumného šetření jsem zpracovala dotazník, který se skládal ze 14 otázek. 10 otázek bylo uzavřených, což znamená, že děti vybíraly pouze z nabídnutých odpovědí a měly možnost zvolit jednu odpověď. Pouze v jednom případě (č. 7) mohly zvolit i více možností z nabízených odpovědí. Jednalo se o otázky číslo 1, 2, 4, 6, 7, 8, 10, 12, 13 a 14. Tři otázky dotazníku (č. 3, 5 a 9) byly polootevřené. Na zodpovězení těchto měli respondenti možnost využít nabídky odpovědí a zároveň měli možnost tuto nabídku doplnit o svou vlastní odpověď. Jedna otázka (č. 11) byla otevřená, to znamená, že na tuto nebyla dotazovaným nabídnuta žádná odpověď a bylo potřeba zodpovědět ji vlastními slovy. Otázky jsou v dotazníku řazeny podle tematických celků, které korespondují s jednotlivými pracovními hypotézami. Dotazník je v úplném znění zařazen v příloze této práce.

6.6 Zpracování a interpretace výzkumného šetření

Každou otázku z dotazníku jsem vyhodnotila podle ročníků základní školy a výsledky zpracovala do tabulek.

Otázka č. 1: „Slyšel/a jsi už někdy o orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD)?“

Z celkového počtu 128 dotázaných dětí (100 %) odpovědělo na tuto otázku „ano“ 73 dětí (57,03 %), „ne“ odpovědělo 55 dětí (42,97 %). Tato otázka byla filtrační, to znamená, že žáci, kteří odpověděli záporně, dále pokračovali ve vyplňování dotazníku až otázkou č. 12. Při srovnání odpovědí podle ročníků není žádný velký rozdíl v počtech kladných a záporných odpovědí. „Ano“ odpovědělo 42 žáků 6. ročníků (58,34 %) a 31 žáků 9. ročníků (55,36 %), což je více jak polovina žáků z každého ročníku. Větší rozdíl v odpovědích je možné vysledovat, při jejich srovnání mezi dětmi žijícími na vesnici a ve městě. Celkem 31 dětí žijících ve městě (40,79 %) uvedlo, že někdy slyšely o OSPOD, avšak stejně odpověděla jen jedna čtvrtina dětí žijící na vesnici (25,00 %).

---

⁵⁵ DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2014, str. 141

Tabulka 4 Povědomost o OSPOD podle ročníků

Povědomost	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	42	58,34	31	55,36	73	57,03
Ne	30	41,66	25	44,64	55	42,97
Celkem	72	100,00	56	100,00	128	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Tabulka 5 Povědomost podle místa bydliště

Znalost	Vesnice		Město		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	13	25,00	31	40,79	44	34,38
Ne	39	75,00	45	59,21	84	65,62
Celkem	52	100,00	76	100,00	128	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Na otázku č. 2 odpovídalo pouze 73 žáků, kteří v předchozí otázce uvedli, že již někdy o OSPOD slyšeli.

Otázka č. 2: „Víš, co je to OSPOD?“

Z celkového počtu 73 žáků (100,00 %) kladně odpovědělo 44 dotázaných (60,27 %). 29 dotázaných (39,73 %) uvedlo, že neví, co je to OSPOD. Jednalo se také o filtrační otázku. Žáci, kteří odpověděli „ne“ pokračovali ve vyplňování dotazníku až otázkou č. 12.

Tabulka 6 Znalost OSPOD

Znalost	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	25	59,52	19	61,29	44	60,27
Ne	17	40,48	12	38,71	29	39,73
Celkem	42	100,00	31	100,00	73	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Na otázky č. 3-11 dále odpovídalo pouze 44 dětí (100 %), které v otázce č. 2 uvedly, že vědí, co je to OSPOD.

Otázka č. 3: „Pokud ano, kde jsi se o OSPOD dozvěděl/a?“

Z celkového počtu 44 dětí (100,00 %), které dříve uvedly, že vědí, co je to OSPOD, označily jako zdroj informací školu 3 děti (6,82 %), televizi uvedlo 18 dětí (40,91 %), tisk pouze 2 děti (4,55 %). Nejvíce dětí (13, 29,55 %) se informace o OSPOD dovědělo z internetu. Z informačních letáků či od kamarádů se tyto informace dozvědělo vždy 1 dítě (2,27 %) a od rodičů 5 dětí (11,36 %). Jiný zdroj uvedlo pouze 1 dítě (2,27 %), které se o OSPOD dovědělo v zájmovém kroužku. Rozhlas neuvedlo žádné (0,00 %) z dotázaných dětí.

Tabulka 7 Zdroj informací

Zdroj	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Škola	1	4,00	2	10,53	3	6,82
Televize	12	48,00	6	31,57	18	40,91
Tisk	2	8,00	0	0,00	2	4,55
Rozhlas	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Internet	5	20,00	8	42,11	13	29,55
Letáky	1	4,00	0	0,00	1	2,27
Kamarádi	0	0,00	1	5,26	1	2,27
Rodiče	3	12,00	2	10,53	5	11,36
Jiný zdroj	1	4,00	0	0,00	1	2,27
Celkem	25	100,00	19	100,00	44	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 4: „Víš co je posláním OSPOD?“

Z celkového počtu 44 dotazovaných (100,00 %) uvedlo, že ví, co je posláním OSPOD 29 žáků (65,91 %), 15 žáků (34,09 %) uvedlo, že posláni OSPOD nezná. Zajímavé je, že odpověď „ano“ uvedlo na tuto otázku 20 žáků 6. ročníků (80,00 %), zatímco stejnou odpověď uvedlo pouze 9 žáků 9. ročníků (47,37 %).

Tabulka 8 Vědomost o posláním OSPOD

Vědomost	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	20	80,00	9	47,37	29	65,91
Ne	5	20,00	10	52,63	15	34,09
Celkem	25	100,00	19	100,00	44	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 5: „Pokud ano, co je jeho posláním?“

Na tuto otázku odpovídalo 29 respondentů (100 %), kteří na předcházející otázku odpověděli, že vědí, co je posláním OSPOD. 7 dotázaných (24,14 %) uvedlo, že posláním OSPOD je zjišťovat názor dítěte, 17 dotázaných (58,62 %) si myslí, že jeho posláním je hájit práva dítěte. Stejný počet dětí (9, 31,03 %) uvedlo, že podle nich je posláním OSPOD rozhodovat, komu bude dítě svěřeno do péče a sledovat zdravý vývoj dítěte. 6 dětí (20,69 %) si myslí, že posláním tohoto orgánu je trestat rodiče za špatnou péči o dítě, podle 11 dětí (37,93 %) je to odebrání dětí z rodiny, pokud se o ně rodiče řádně nestarají a stejný počet 11 dětí (37,93 %) označilo jako posláním OSPOD pomoc rodinám s dětmi plnit své funkce. Pouze 1 dotazovaný žák (3,45 %) doplnil nabídku odpovědi o svou vlastní, kde uvedl, že posláním OSPOD je „pomáhat dítěti dostat se z psychického strachu, když se bojí“. Z důvodu, že na tuto otázku měli respondenti možnost zvolit více z nabízených možností odpovědí, uvedené procentní části jsem vypočítala z počtu respondentů, kteří na tuto otázku odpovídali (tj. 20 žáků 6. ročníků, 100,00 % a 9 žáků 9. ročníků, 100,00 %). Největší rozdíl mezi odpověďmi žáků obou ročníků je možné vysledovat u nabízené možnosti, že posláním OSPOD je rozhodovat komu bude dítě svěřeno do péče. Tuto odpověď chybně označili za správnou 2 žáci (10,00 %) 6. ročníků, zatímco si toto myslí více než tři čtvrtiny (77,77 %) žáků ročníků devátých. Naopak správnou možnost, že posláním OSPOD je pomáhat rodinám s dětmi plnit své funkce, vybrala více než polovina žáků 9. ročníků (66,66 %) avšak žáci 6. ročníků si toto myslí pouze z jedné čtvrtiny (25,00 %).

Tabulka 9 Posláním OSPOD

Poslání	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Zjišťovat názor	6	30,00	1	11,11	7	24,14
Hájit práva	11	55,00	6	66,66	17	58,62
Rozhodovat o svěřením	2	10,00	7	77,77	9	31,03
Sledovat vývoj	8	40,00	1	11,11	9	31,03
Trestat rodiče	4	20,00	2	22,22	6	20,69
Odebrat děti	7	35,00	4	44,44	11	37,93
Pomáhat rodinám	5	25,00	6	66,66	11	37,93
Jiní posláním	1	5,00	0	0,00	1	3,45

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 6: „Víš, kdo může OSPOD oslovit?“

Otázka byla určena opět pro všechny žáky, kteří na otázku č. 2 odpověděli kladně. Z celkového počtu 44 dotazovaných (100,00 %) tři čtvrtiny (75,00 %) odpověděly, že vědí, kdo se na OSPOD může obrátit, pouze zbylá čtvrtina (25,00 %) uvedla, že tuto informaci nezná.

Tabulka 10 Vědomost o oslovení OSPOD

Vědomost	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	18	72,00	15	78,95	33	75,00
Ne	7	28,00	4	21,05	11	25,00
Celkem	25	100,00	19	100,00	44	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 7: „Pokud ano, kdo může OSPOD oslovit?“

Na tuto otázku odpovídali pouze ti žáci, kteří v předchozí otázce označili odpověď „ano“. Jednalo se o 33 respondentů (100,00 %). 16 dětí (48,48 %) si myslí, že OSPOD mohou oslovit rodiče dětí, 18 dětí (54,54 %) označilo, že se na tento orgán mohou obrátit všechny děti bez ohledu na věk, 9 dětí (27,27 %) uvedlo, že toto mohou učinit pouze děti od 12 let věku a 15 dětí (45,45 %) uvedlo, že toto může učinit každá dospělá osoba. Za upozornění stojí skutečnost, že 13 žáků 6. ročníků (72,22 %) označilo, že možnost oslovit OSPOD mají rodiče dětí, zatímco žáci 9. ročníků tuto odpověď zvolili pouze ve 3 případech (20,00 %). V ostatních výběrech odpovědí se žáci obou ročníků tak velkým způsobem nelišili. U této otázky měli dotazovaní možnost zvolit více odpovědí, proto jsou uvedené procentní části vypočteny z počtu respondentů, kteří na tuto otázku odpovídali (tj. 18 žáků 6. tříd 100,00 % a 15 žáků 9. tříd, 100,00 %).

Tabulka 11 Oslovení OSPOD

Oslovení	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Rodiče dětí	13	72,22	3	20,00	16	48,48
Všechny děti	8	44,44	10	66,67	18	54,54
Děti od 12 let	5	27,78	4	26,67	9	27,27
Každá dospělá osoba	7	38,89	8	53,33	15	45,45

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 8: „Víš, v jaké záležitosti by ses mohl(a) sám (sama) na OSPOD obrátit?“

U této otázky označilo odpověď „ano“ 35 dotazovaných žáků obou sledovaných ročníků (79,55 %), 9 těchto žáků (20,45 %) uvedlo, že neví, v jaké záležitosti by se oni sami mohli na OSPOD obrátit.

Tabulka 12 Vědomost o záležitosti

Vědomost	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	20	80,00	15	78,95	35	79,55
Ne	5	20,00	4	21,05	9	20,45
Celkem	25	100,00	19	100,00	44	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 9: „Pokud ano, vyber.“

Otázku zodpovídali pouze ti žáci, kteří u předešlé označili odpověď „ano“, to je 35 respondentů (100,00 %). Jako možný důvod vyhledání OSPOD označilo 23 dětí (65,71 %) ohrožení jejich života, nebo života jiného dítěte. 13 dětí (37,14 %) uvedlo, že se na OSPOD mohou obrátit v případě, pokud jim rodiče či vychovatelé nezajišťují úplný životní standard. Podle 26 dětí (74,29 %) může být tímto důvodem nedodržování práv dítěte a podle 5 dětí (14,29 %) mají tuto možnost, pokud není jednáno dle jejich oprávněných zájmů. Pro 12 dětí (34,29 %) je možné vyhledat OSPOD v případě nutnosti zabezpečení náhradního rodinného prostředí a 17 dětí (78,57 %) se domnívá, že je to možné v případě úmrtí rodičů. Jiný důvod uvedli 4 respondenti (11,43 %), kteří by OSPOD vyhledali v situaci násilného chování vůči nim či nedostatku financí na obživu v rodině. Nedostatečná výše kapesného není důvodem oslovení OSPOD pro žádného respondenta (0,00 %) a pouze 1 dotázaný (2,86 %) si myslí, že tímto důvodem může být nerespektování přání dítěte.

Tabulka 13 Důvod vyhledání OSPOD

Důvod	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ohrožení života dítěte	14	70,00	9	60,00	23	65,71
Nezajištění standardu	5	25,00	8	53,33	13	37,14
Nedodržování práv	13	65,00	13	86,67	26	74,29
Oprávněné zájmy	5	25,00	0	0,00	5	14,29
Nedostatečné kapesné	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Nejednání dle přání	1	5,00	0	0,00	1	2,86
Náhradní rodinné prostředí	8	40,00	4	26,67	12	34,29
Rodiče zemřeli	10	50,00	7	46,67	17	48,57
Jiný důvod	3	15,00	1	6,67	4	11,43

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 10: „Pokud by ses potřeboval(a) s nějakou záležitostí na OSPOD obrátit, víš kde?“

Z celkového počtu 44 dotazovaných žáků (100,00 %) na tuto otázku kladně odpovědělo 11 (25,00 %), 33 dětí (75,00 %) uvedlo, že neví, kde by se v případě potřeby mohly na OSPOD obrátit.

Tabulka 14 Vědomost o místě

Vědomost	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Ano	6	24,00	5	26,32	11	25,00
Ne	19	76,00	14	73,68	33	75,00
Celkem	25	100,00	19	100,00	44	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Otázka č. 11: „Pokud víš, uveď, kde se můžeš obrátit na místně příslušný OSPOD.“

Tato otázka byla položena pouze těm respondentům, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně. Jednalo se o otázku otevřenou, to znamená, že dotazovaní neměli žádnou nabídku odpovědi. Odpovídali tedy vlastními slovy. Z celkového počtu 11 dotazovaných žáků (100,00 %) 4 žáci (36,36 %) uvedli, že by OSPOD hledali ve Veselí nad Moravou, 2 žáci (18,18 %) by jej hledali v jiném městě a to v Hodoníně nebo v Brně. Podle 3 respondentů (27,27 %) je možné tento orgán najít na úřadě a 2 respondenti (18,18 %) by ho hledali pomocí informací zjištěných na internetu.

Tabulka 15 Vědomost o sídle OSPOD

Místo	6. třída		9. třída		Celkem	
	abs. počet	%	abs. počet	%	abs. počet	%
Veselí nad Moravou	2	33,33	2	40,00	4	36,36
Jiné město	1	16,67	1	20,00	2	18,18
Úřad	3	50,00	0	0,00	3	27,27
Internet	0	0,00	2	40,00	2	18,18
Celkem	6	100,00	5	100,00	11	100,00

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

6.7 Ověření hypotéz

Pracovní hypotéza č. 1

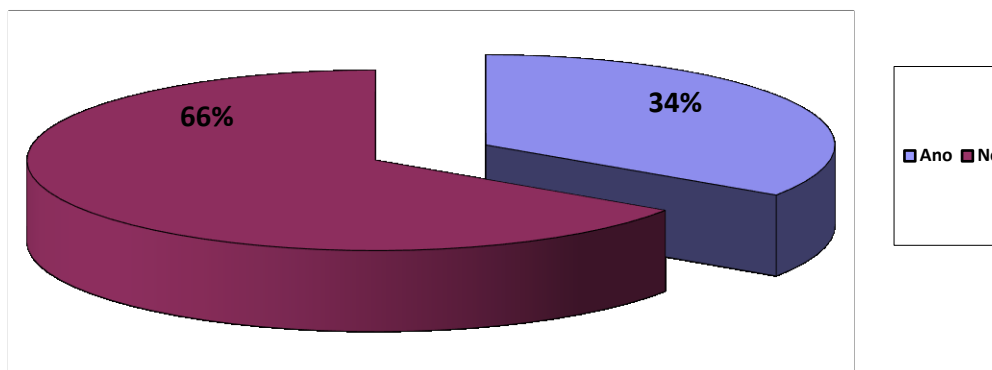
PH1 – Většina dotázaných dětí nezná pojem OSPOD.

Cílem první pracovní hypotézy bylo zjistit, zda žáci 6. a 9. ročníků základní školy v ORP Veselí nad Moravou už někdy slyšeli o OSPOD, zda vědí, co je to OSPOD a kde se o tomto orgánu dozvěděli.

Výsledky výzkumného šetření ukázaly, že z celkového počtu dotazovaných dětí více než polovina (57,03 %) někdy o OSPOD slyšela. Je však důležité poukázat na skutečnost, že méně než polovina ze všech dotazovaných dětí (44 respondentů, 34,38 %) odpovědělo, že ví, co je to OSPOD. Jako zdroj informací o tomto orgánu uvedlo nejvíce těchto dětí televizi (40,91 %), následně pak internet (29,55 %). Z odpovědí dále vyplynulo, že 5 dětí (11,36 %) tyto informace získalo od rodičů a žádné z dětí (0,00 %) se o OSPOD nedozvědělo z rozhlasu. Informační leták označil pouze jeden z dotazovaných (2,27 %). Nejvíce žáků 6. ročníků (48,00 %) označilo za zdroj informací televizi, zatímco nejvíce žáků 9. ročníků (42,11 %) za tento zdroj označilo internet.

Graf 1 Informace o OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Platnost této hypotézy se provedeným šetřením potvrdila.

Pracovní hypotéza č. 2

Méně než polovina respondentů ví, co je posláním OSPOD.

OSPOD je orgánem státní moci, jehož posláním je chránit práva a oprávněné zájmy všech dětí.

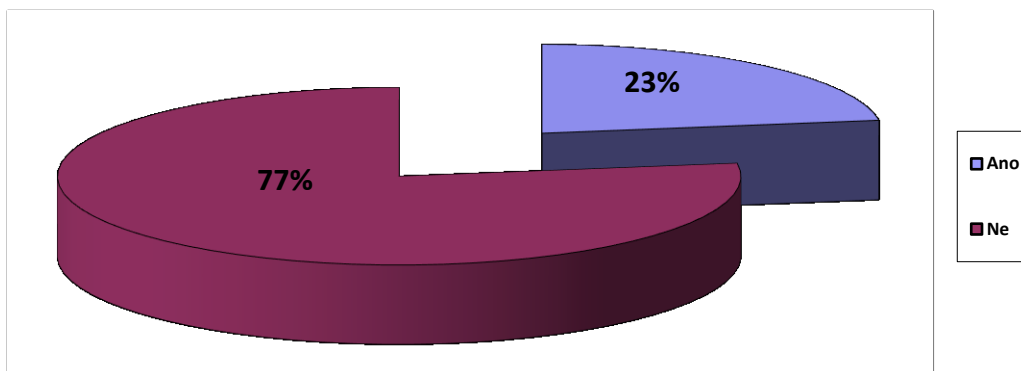
Hypotézu jsem takto stanovila z důvodu mého přesvědčení, že pro dobrou činnost OSPOD a pro důvěru dětí v tento orgán je důležité, aby děti věděly, co je jeho posláním.

Záměrem této hypotézy bylo zjistit, zda mají žáci 6. a 9. ročníků základní školy znalosti o poslání OSPOD a zda se tyto znalosti mezi oběma ročníky nějakým způsobem odlišují.

Výzkumné šetření ukázalo, že více než jedna třetina respondentů (34,09 %), kteří uvedli, že vědí, co je OSPOD, dále sdělila, že neví, co je jeho posláním. Zajímavé je také zjištění, že 80 % žáků 6. ročníků uvedlo, že zná poslání OSPOD, zatímco žáci 9. ročníků takto odpověděli pouze 47,37 %. Na následující kontrolní otázku, ve které měli respondenti vybrat z nabízených odpovědí týkajících se poslání OSPOD někteří žáci, kteří uvedli, že ví, co je posláním OSPOD, vybraly i odpovědi nesprávné. Posláním OSPOD rozhodně není trestat rodiče za špatnou péči o děti ani odebírat děti z rodiny či rozhodovat, komu bude dítě svěřeno do péče. Tato činnost náleží u nás výhradně soudům. Přes to však více než jedna třetina dotazovaných dětí (37,00 %) obou ročníků uvedla, že je podle nich posláním OSPOD odebírat děti z rodiny a 77,77 % žáků 9. ročníků si myslí, že tímto posláním je rozhodovat, do čí péče bude dítě svěřeno. Za upozornění stojí také skutečnost, že i když na tuto kontrolní otázku

odpovídali jenom ti dotazovaní, kteří uvedli, že vědí co je posláním OSPOD, pouze u odpovědi, že tímto posláním je hájit práva dítěte správně odpověděla více než polovina z nich (58,62 %), v ostatních případech byly správné odpovědi označeny vždy méně, než polovinou dotazovaných.

Graf 2 Znalost poslání OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Zjištěné výsledky hypotézu potvrdily.

Pracovní hypotéza č. 3

Většina dotázaných dětí neví přesně, kdo může OSPOD oslovit.

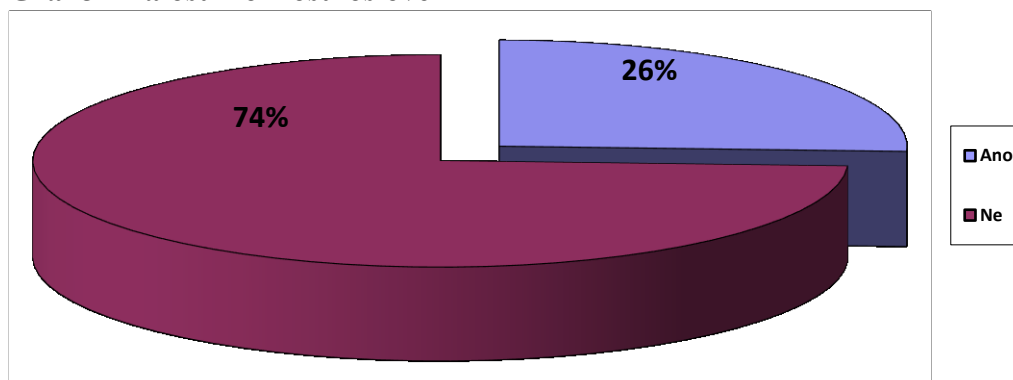
Z důvodu zajištění ochrany všem dětem se na OSPOD může obrátit každá osoba, která má poznatky o hroženém dítěti či rodině a to včetně rodičů dětí i samotných dětí bez ohledu na věk.

Účelem této hypotézy bylo zjistit, zda děti znají svou možnost požádat OSPOD o radu a pomoc.

Z vyhodnocených dotazníků vyplynulo, že z celkového počtu 128 respondentů ví pouze 25,78 % kdo má možnost OSPOD oslovit. Při podrobnějším vyhodnocování odpovědí dětí, které uvedly, že vědí co je to OSPOD, je možné zjistit, že jen tři čtvrtiny z nich (75,00 %) následně odpověděly, že vědí, kdo se na tento orgán může obrátit. Ovšem ne všichni žáci pak na kontrolní otázku označili správné z nabízených odpovědí. Správně označila možnost všech dětí bez ohledu na věk více než polovina těchto dotazovaných (54,54 %) avšak více než čtvrtina (27,27 %) si myslí, že tuto možnost mají pouze děti starší 12 let. Zajímavý je rozdíl odpovědí u správně nabízené možnosti rodičů, kdy tuto

variantu zvolilo 72,22 % žáků 6. ročníků zatímco žáci 9. ročníků ji označili za správnou jen v 20,00 %.

Graf 3 Znalost možnosti oslovení

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Platnost stanovené hypotézy se potvrdila.

Pracovní hypotéza č. 4

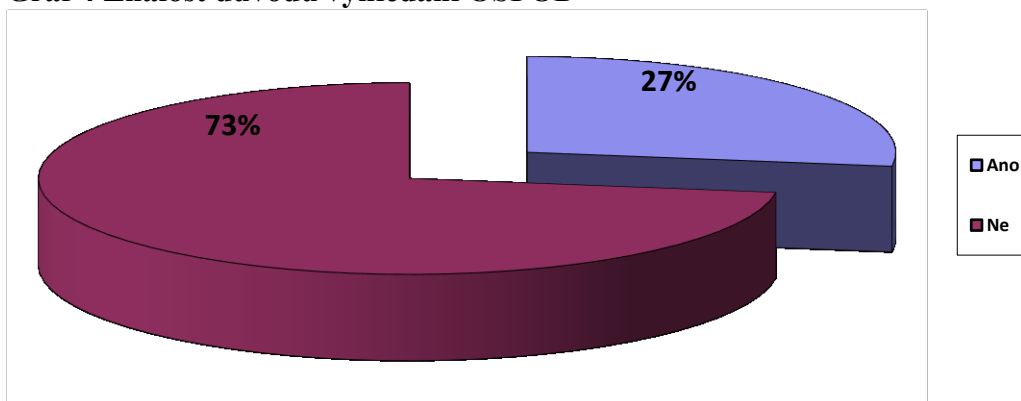
Většina dotázaných neví přesně, v jaké záležitosti by se mohli sami na OSPOD obrátit.

OSPOD mohou v určitých situacích sami děti vyhledat a požádat o pomoc při ochraně jejich práv a oprávněných zájmů. Právo dětí však nemůže být zaměňováno s jejich přáním, a vyžadování plnění jejich povinností není možné považovat za porušování práv.

Touto hypotézou jsem chtěla zjistit znalost dětí, v jakých záležitostech je důvodné požádat OSPOD o pomoc.

Z označených odpovědí vyplynulo, že pouze 27,34 % ze všech oslovených dětí ví, v jaké záležitosti by se mohly sami na OSPOD obrátit. Na otázku týkající se znalosti důvodu kladně odpověděly více než tři čtvrtiny dětí (79,55 %), jež na začátku uvedly, že vědí co je to OSPOD, avšak v navazující kontrolní otázce označily tyto děti pouze dvě správné odpovědi z nabízených možností z větší poloviny (65,71 % a 74,29 %). Ostatní správné odpovědi označila vždy méně než jedna polovina těchto dětí. Za upozornění určitě stojí, že nesprávně nabízenou odpověď, že důvodem vyhledání OSPOD může být nezajištění rodičů dítěti úplný životní standard, označilo jako správnou jedna čtvrtina (25,00 %) žáků 6. ročníků a více než polovina (53,33 %) žáků 9. ročníků.

Graf 4 Znalost důvodu vyhledání OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Výsledky šetření potvrdily platnost i této stanovené hypotézy.

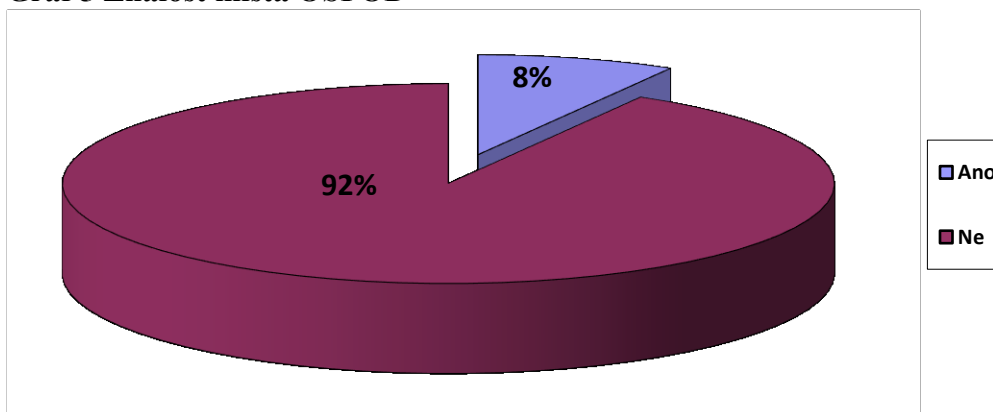
Pracovní hypotéza č. 5

Většina respondentů neví, kde se nachází jejich místně příslušný OSPOD.

Úkolem hypotézy bylo zjistit, zda děti vědí, kam by se v případě potřeby mohly na OSPOD obrátit. Dále jsem kontrolní otázkou ověřovala, zda skutečně znají sídlo místně příslušného OSPOD dané lokality.

Výsledky výzkumu ukázaly, že pouze 8,59 % z celkového počtu 128 dotazovaných dětí ví, kde by se v případě potřeby mohly na OSPOD obrátit. Z počtu 44 dětí, které uvedly, že ví co je to OSPOD, pak na otázku týkající se povědomí o sídle tohoto orgánu odpověděla kladně pouze jedna čtvrtina (25,00%). V následující otevřené otázce, která byla položena pouze dětem, které uvedly, že vědí, kde by OSPOD hledaly, pak polovina žáků 6. ročníků uvedla, že by tento orgán hledala na Městském úřadě, zatímco toto místo neoznačil ani jeden žák (0,00 %) ročníku devátého.

Graf 5 Znalost místa OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Také tato hypotéza se provedeným šetřením potvrdila.

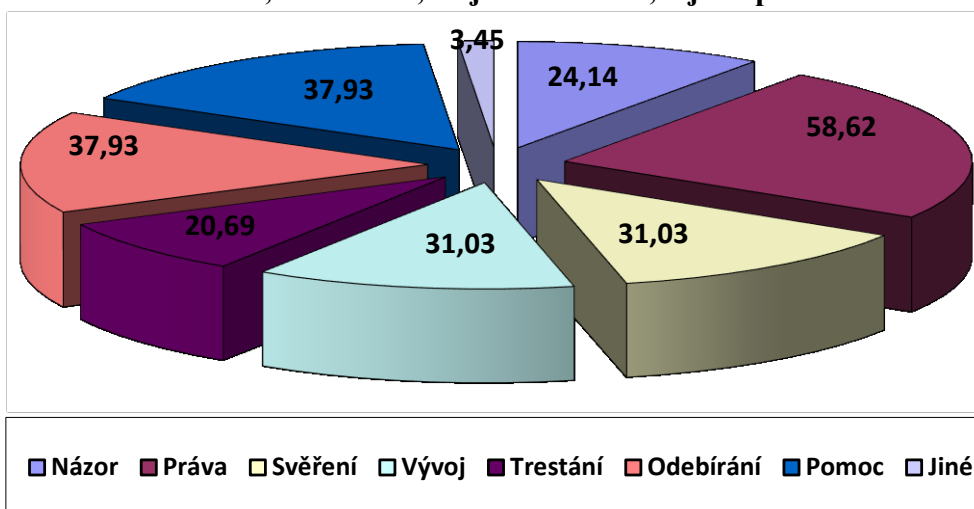
Hlavní hypotéza

Většina respondentů nemá správné informace o činnosti OSPOD.

Cílem hlavní hypotézy bylo zjistit, zda mají děti v ORP Veselí nad Moravou takové správné informace o činnosti OSPOD, aby se mohly sami aktivně podílet na ochraně svých práv a oprávněných zájmů.

Z výzkumného šetření vyplynulo, že 42,97 % všech 128 dotazovaných dětí nikdy o OSPOD neslyšelo. Ze stejného počtu všech respondentů obou ročníků pak 65,63 % neví, co je to OSPOD. Při bližším zkoumání se však ukázalo, že ani ti žáci (44 dotazovaných, 34,38 %), kteří uvedli, že vědí co je to OSPOD, ne vždy správně zodpověděli kontrolní otázky zjišťující úroveň jejich znalostí o tomto orgánu. Pouze 58,62 % těchto 44 žáků správně uvedlo, že posláním OSPOD je hájit práva dítěte a pouze 37,93 % těchto žáků správně uvedlo, že jeho posláním je pomáhat rodinám s dětmi plnit své funkce. Zarážející ovšem je, že 37,93 % dětí, jež uvedly, že vědí co je OSPOD si myslí, že tento orgán může odebírat děti z rodiny, pokud se rodiče o ně řádně nestarají, 31,03 % z nich si myslí, že OSPOD rozhoduje, komu bude dítě svěřeno do péče a podle 20,69 % OSPOD trestá rodiče za špatnou péči o dítě.

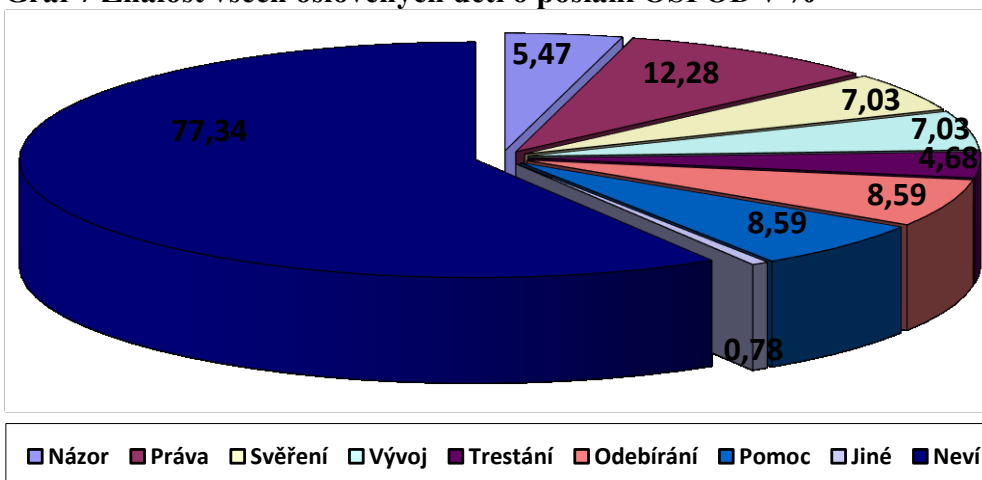
Graf 6 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o jeho poslání v %

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Při vyhodnocení vědomostí dětí o poslání OSPOD vzhledem k celkovému počtu všech 128 dotazovaných žáků obou ročníků je patrné, že pouhých 13,28 % z nich správně označilo, že posláním OSPOD je hájit práva dítěte. Všechny ostatní nabízené možnosti odpovědí pak žáci označili vždy v méně než 10,00 % a to jak odpovědi správné, tak odpovědi nesprávné.

Graf 7 Znalost všech oslovených dětí o poslání OSPOD v %

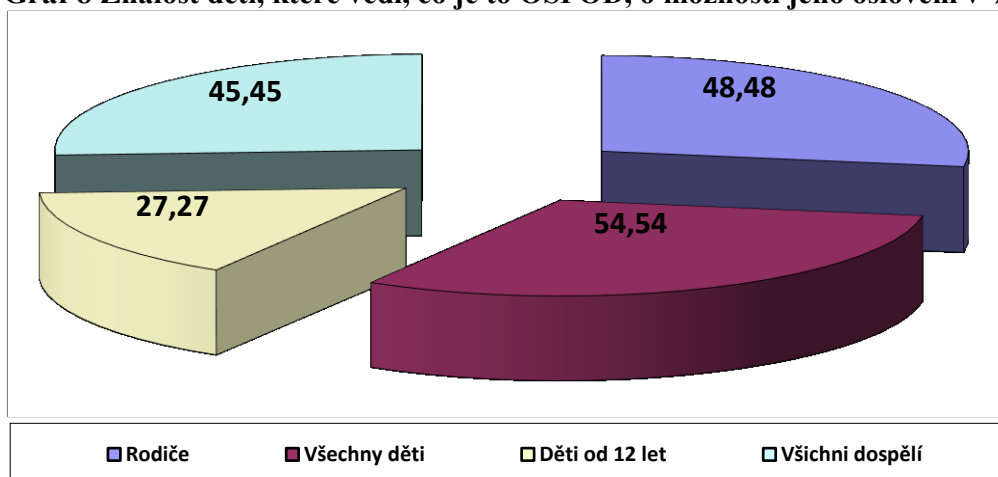

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z výsledku zjišťování a ověřování, zda žáci vědí, kdo může OSPOD oslovit, vyplynulo, že z celkového počtu 44 dětí (100,00 %), které uvedly, že vědí, co je to OSPOD, dále tři čtvrtiny (33 žáků, 75,00 %) odpověděly, že ví, kdo může

tento orgán oslovit. Avšak u kontrolní otázky tyto děti, neoznačily vždy správně z nabízených odpovědí. 54,54 % z nich dobře uvedlo, že toto mohou učinit všechny děti bez ohledu na věk. Necelá polovina (48,48 %) pak správně označila rodiče dětí a opět necelá polovina (45,45 %) správně označila každou dospělou osobu. Ovšem 27,27 % si mylně myslí, že možnost oslovení OSPOD mají pouze ty děti, které jsou starší 12 let.

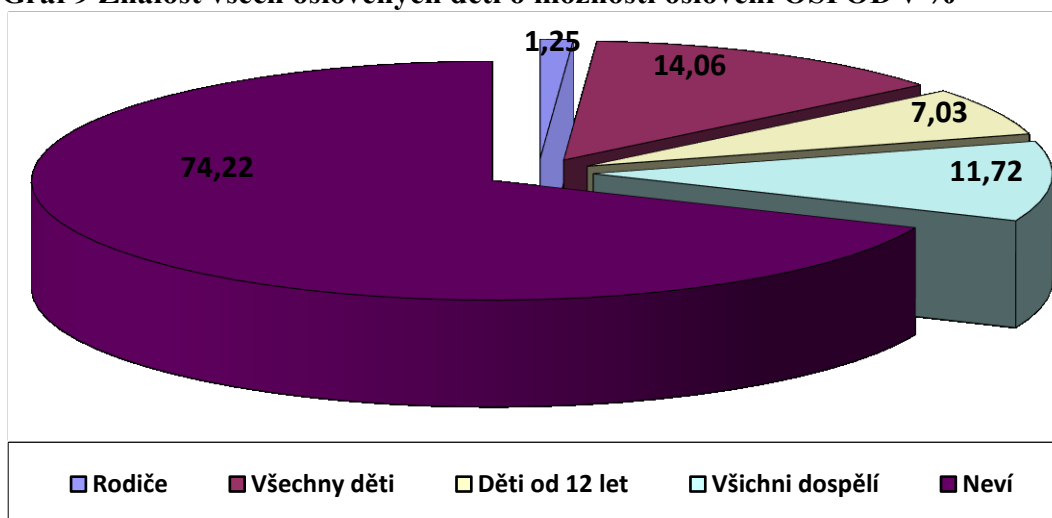
Graf 8 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o možnosti jeho oslovení v %

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Pokud by tato data byla opět vyhodnocena vzhledem k celkovému počtu 128 respondentů (100,00 %), bylo by zjištěno, že pouze 18 žáků (14,06 %) ví, že OSPOD mohou oslovit všechny děti bez ohledu na věk, 16 žáků (12,50 %) ví, že tuto možnost mají všichni rodiče a 15 žáků (11,72 %) ví, že toto má právo učinit každá dospělá osoba.

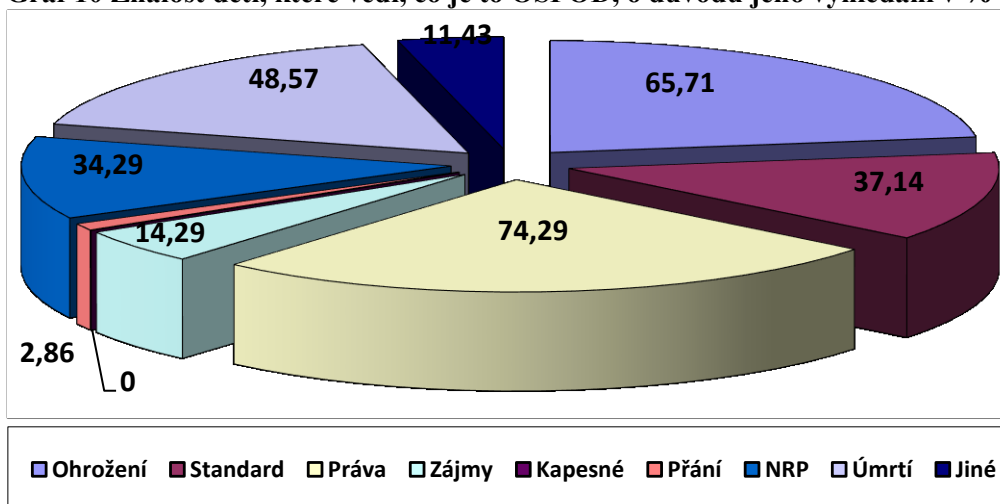
Graf 9 Znalost všech oslovených dětí o možnosti oslovení OSPOD v %

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z celkového počtu 44 respondentů (100,00 %), kteří vědí, co je to OSPOD uvedlo 79,55 %, že také ví, v jaké záležitosti by se mohli oni sami na tento orgán obrátit. Na následující kontrolní otázku však více než jedna polovina z nich označila pouze dvě správné z nabízených odpovědí. Jako důvod oslovení OSPOD správně uvedlo 74,29 % nedodržování práv dítěte a 65,71 % ohrožení života dítěte. Avšak správně nabízenou možnost, že důvodem k oslovení OSPOD je situace, kdy rodiče či vychovatelé nejednají dle oprávněných zájmů dítěte, označilo pouze 14,29 % těchto dětí.

Graf 10 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o důvodu jeho vyhledání v %

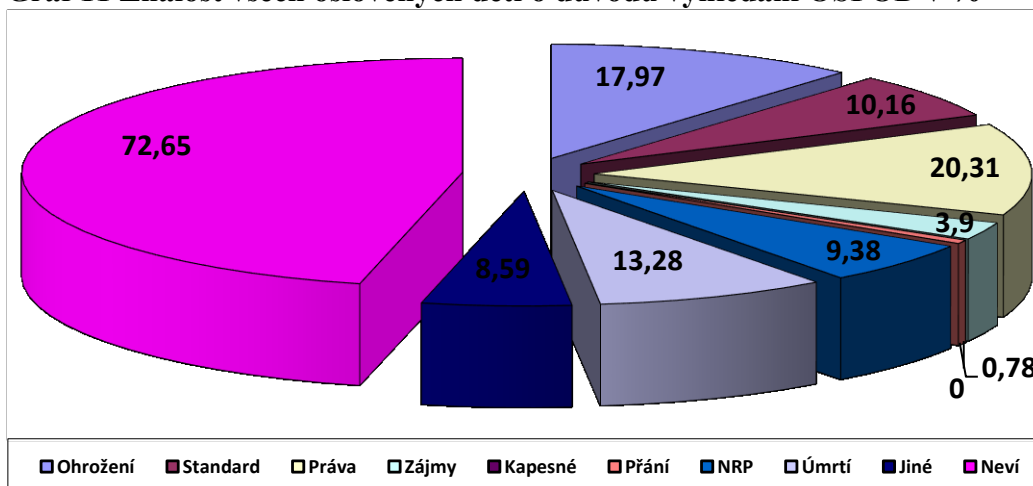

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

V případě vyhodnocení těchto údajů vzhledem k celkovému počtu 128 dotazovaných žáků obou ročníků (100,00 %) lze zjistit, že pouze 20,31 % dětí ví, že se na OSPOD může obrátit, pokud budou porušována jejich práva a 17,97 % by se na tento orgán obrátilo v případě ohrožení života. Situace, kdy rodiče či vychovatelé nejednají dle oprávněných zájmů dítěte je důvodem k oslovení OSPOD jen pro 3,90 % těchto dětí.

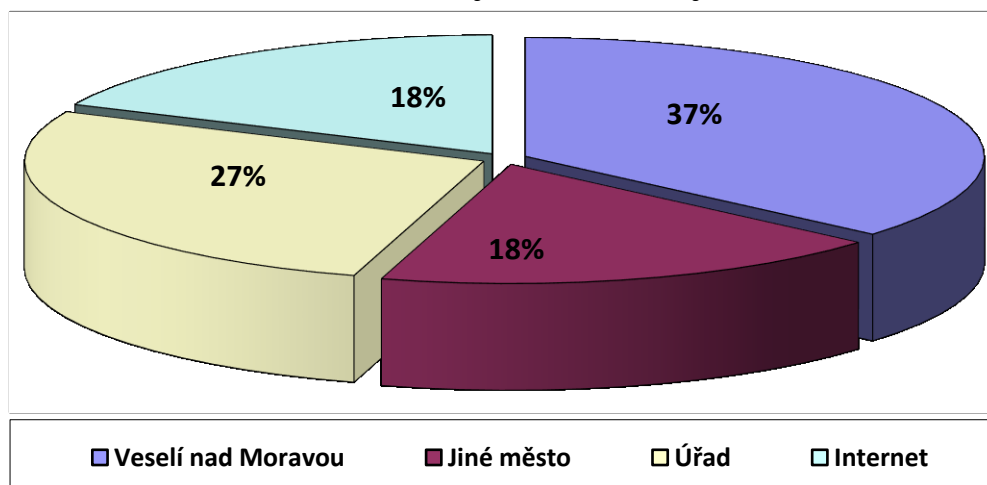
Graf 11 Znalost všech oslovených dětí o důvodu vyhledání OSPOD v %

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Další výsledky šetření ukázaly, že z celkového počtu 44 dětí (100,00 %), které uvedly, že vědí, co je to OSPOD pouhá jedna čtvrtina (25,00 %) ví, kde by se na tento orgán mohly v případě potřeby sami obrátit. Dále však, na kontrolní otázku 4 děti uvedly, že by jej hledaly ve Veselí nad Moravou, 2 děti by jej hledaly v jiném městě (Brno, Hodonín), 3 děti uvedly, že by jej hledaly na úřadě a 2 děti by si informace o jeho sídle zjistily na internetu.

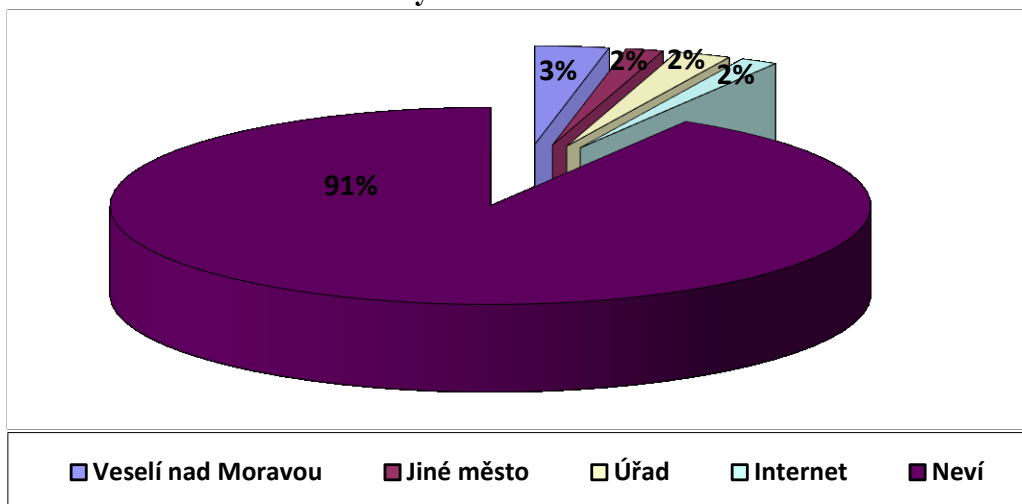
Graf 12 Znalost dětí, které vědí co je to OSPOD, o jeho sídle

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Z těchto údajů lze vyčíst, že z celkového počtu 128 dotázaných žáků obou ročníků pouze 8,59 % uvedlo, že ví, kde by se v případě potřeby na OSPOD obrátili, avšak jejich skutečné vědomosti o přesném sídle tohoto orgánu jsou velmi nepřesné.

Graf 13 Znalost všech oslovených dětí o sídle OSPOD

Zdroj: Vlastní výzkumné šetření

Hlavní hypotéza byla zjištěnými výsledky výzkumného šetření potvrzena.

6.8 Sociotechnická doporučení

Výsledky výzkumného šetření a také mé vlastní pracovní zkušenosti ukazují na skutečnost, že děti nemají dostatečné a správné informace o poslání a činnosti OSPOD. V největší míře jsou tyto informace získávány z televize a internetu, což by mohlo vysvětlovat jejich značné zkreslení způsobené senzacechtivým nastavením některých médií a nemožností OSPOD bránit se proti nepravdivým nařčením z důvodu zákonné povinnosti mlčenlivosti. Následující nejvíce zastoupené označení rodičů, jako zdroje vědomostí o tomto orgánu, může do určité míry také špatnou informovanost dětí vysvětlovat. Podle mé zkušenosti, zejména v rozvodových situacích, rodiče často dětem nevhodně tyto informace upravují z důvodu snahy ovlivnění dítěte ve svůj prospěch. Naopak školu a informační letáky, jež by mohly umožnit dětem přístup k pravdivým informacím, děti označily jako zdroj téměř mizivě. Z mého pohledu v ORP Veselí nad Moravou zcela chybí informační letáky, které by dětem zaručovaly správné základní informace o OSPOD a zároveň by obsahovaly přesné označení sídla tohoto orgánu v dané lokalitě včetně všech kontaktních údajů. Vlastní návrh na zpracování informačního letáku jsem zařadila do přílohy této bakalářské práce. Zároveň se domnívám, že není dostačující tyto letáky dětem pouze zpřístupnit uložením na místa, kde se často pohybují. V tomto smyslu vidím jako vhodné každoročně zajistit, aby všichni žáci 6. ročníku ZŠ na celém území ORP Veselí nad Moravou, obdrželi informační leták. Ideálně za současné prezentace OSPOD příslušným pracovníkem tohoto orgánu v rámci preventivně-výchovného programu školy s možností zodpovězení všech položených otázek.

6.9 Shrnutí výzkumného šetření

V empirické části této práce jsem se zabývala otázkou, jaké vědomosti mají žáci šestých a devátých ročníků základní školy v ORP Veselí nad Moravou o poslání a činnosti OSPOD.

Pro výzkumné šetření jsem zpracovala dotazník. K vyhodnocování získaných údajů jsem použila matematicko-statistickou a srovnávací metodu.

Stanovila jsem jednu hlavní hypotézu a pět hypotéz pracovních. Všechny hypotézy jsem ověřila na základě zpracovaných a vyhodnocených informací, které jsem získala z dotazníkového šetření. Výsledky šetření potvrdily všechny pracovní hypotézy i hypotézu hlavní.

Provedeným výzkumem jsem zjistila, že z celkového počtu 128 dotazovaných žáků obou ročníků (100,00 %) ví, co je to OSPOD, 44 žáků (60,27 %). Informace o tomto orgánu získali v nejvíce případech (40,91 %) z televize, zatímco informační leták byl za zdroj označen pouze jedním žákem (2,27 %). Překvapující je pro mě zjištění, že více než polovina (57,03 %) všech 128 dotazovaných dětí (100,00 %) uvedla, že o OSPOD nikdy neslyšela. Při mapování vědomostí žáků, kteří uvedli, že vědí, co je to OSPOD (44, 100,00 %),

jsem také zjistila, že pouze 65,91 % z nich ví, co je jeho posláním. Bližším dotazováním však dále vyšlo najevo, že podle 37,93 % těchto dětí je posláním OSPOD odebrat děti z rodiny a pro 20,69 % je jeho posláním trestat rodiče za špatnou péči o dítě.

Dále jsem se zajímala, zda děti znají své právo aktivně OSPOD vyhledat. Z 33 dětí (100,00 %), které uvedly, že vědí, kdo může OSPOD oslovit, pouze 54,54 % ví, že toto může učinit každé dítě bez ohledu na věk. Z celkového počtu všech 128 respondentů (100,00 %) je to pak jenom 14,06 % dětí, které znají toto své právo. Následně jsem zjišťovala, v jaké záležitosti by oslovení žáci OSPOD vyhledali. Z počtu 35 dotazovaných, kteří uvedli, že vědí, kdy by se na OSPOD mohli sami obrátit, pak jenom 5 dětí správně uvedlo, že má možnost vyhledat tento orgán v situaci, kdy rodiče, nebo vychovatelé nejednají podle jejich oprávněných zájmů. Z celkového počtu všech 128 respondentů (100,00 %) se pak jedná o 3,90 % žáků, kteří tuto správnou informaci mají.

Pro práci je také důležité zjištění, že pouhých 11 dětí ze všech 128 dotazovaných ví, kde by OSPOD hledalo, avšak jejich skutečná znalost sídla tohoto orgánu je velmi nepřesná. Z toho se dá usuzovat, že dětem druhého stupně ZŠ v ORP Veselí nad Moravou chybí základní informace o poslání a činnosti OSPOD důsledkem čehož se nemohou sami dostatečně aktivně účastnit na ochraně svých práv a oprávněných zájmů.

Závěr

Jako téma mé bakalářské práce jsem si vybrala informovanost žáků druhého stupně ZŠ v ORP Veselí nad Moravou o práci OSPOD. Cílem práce bylo zjistit, zda děti vědí, co je posláním tohoto orgánu, kdo a v jaké záležitosti se na něj může obrátit a zda vědí, kde by místně příslušný OSPOD mohly sami vyhledat.

V teoretické části jsem představila rodinu jako primární prostředí pro zdravý vývoj dětí. Vymezila jsem typy rodin objevující se v současné západní kultuře a představila její funkce, které by měla plnit především směrem k dítěti. Dále jsem se věnovala dítěti a jeho potřebám. Krátce jsem se také zastavila u historického vývoje postavení dítěte v rodině.

V hlavní části práce jsem se věnovala legislativnímu ukotvení ochrany dítěte a rodiny v České republice. V samostatných podkapitolách jsem představila dva základní dokumenty, tvořící rámec pro všechny právní normy týkající se tohoto tématu, a to Listinu základních práv a svobod a Úmluvu o právech dítěte. Dále jsem vysvětlila systém, kterým je u nás zabezpečována sociálně-právní ochrana dětí v praxi a popsala poslání a činnost OSPOD dle platného zákona.

Empirickou část mé práce jsem věnovala výzkumu míry informovanosti žáků druhého stupně ZŠ v ORP Veselí nad Moravou o činnosti OSPOD. Zajímala jsem se, zda děti vědí co je to OSPOD, jaké je jeho poslání, kdo, a v jaké záležitosti může tento orgán oslovit a zda mají povědomí, kde by jej mohly sami vyhledat. Zjišťovala jsem, zda je rozdíl v informovanosti dětí na počátku druhého stupně ZŠ a dětí, které tento stupeň, a zároveň celou povinnou školní docházku, končí. Také jsem se zajímala, zda se liší vědomosti o OSPOD mezi žáky žijícími na vesnici a žáky žijícími ve městě, kde se OSPOD nachází.

Pro dosažení cíle práce jsem zvolila 5 pracovních hypotéz, které výsledky provedeného dotazníkového šetření potvrdily. Potvrzena byla i platnost hlavní hypotézy, že většina dětí nemá správné informace o OSPOD.

Výsledky šetření mě překvapily zjištěním, že téměř tři čtvrtiny všech dotazovaných dětí obou ročníků nemá základní informace o poslání a činnosti OSPOD a ti žáci, kteří uváděli, že vědí co je posláním tohoto orgánu, kdo a v jaké záležitosti jej může oslovit, neuváděli často správné odpovědi. Zarážející je pro mě také skutečnost, že 91,00 % dětí neví, kde by OSPOD mohly sami vyhledat. Toto zjištění do jisté míry vysvětluje časté rozpaky dětí, se kterými v rámci svého zaměstnání hovořím. Domnívám se, že informovanost oslovených dětí o OSPOD je velmi neuspokojivá. Tento stav by mohly výrazně zlepšit informační letáky, se kterými by byly děti plošně seznamovány prostřednictvím prezentačních setkání s příslušnými sociálními pracovníky tohoto orgánu pořádaných v rámci výchovné činnosti školy.

Domnívám se, že cíl mé práce byl splněn. Podařilo se mi představit poslání a činnost OSPOD a také zjistit míru informovanosti dětí ZŠ o tomto orgánu. Na základě zjištěných výsledků jsem navrhla informační leták i postup, jakým

by měl být dětem představen. Věřím, že má práce přispěje k potřebné osvětě tak, aby děti měly možnost sami s důvěrou s tímto orgánem spolupracovat a podílet se tak na ochraně svých práv a oprávněných zájmů.

Seznam literatury

- DAVID, Roman. Práva dítěte. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 1999
- DISMAN, M. Jak se vyrábí sociologická znalost. Praha: Karolinum, 2014
- DRÁPELA, Viktor. Přehled teorií osobnosti. Praha: Portál, 2004
- FRANKL, Viktor. Člověk hledá smysl, úvod do logoterapie. Praha: Psychoanalytické nakladatelství, 1994
- HANZOVÁ, Marie a kol. Práva a povinnosti našich dětí. Praha: Victoria publishing, a.s., 1995
- JEFFREY, K. Zeig, Umění psychoterapie. Praha: Portál, 2005
- KOPŘIVA, Pavel a kol. Respektovat a být respektován. Kroměříž: Spirála 2008
- LANGMEJER, J., MATĚJČEK, Z. Psychická deprivace v dětství. Praha: Avicenum, zdravotnické nakladatelství, 1974
- MATĚJČEK, Zdeněk. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992
- MATĚJČEK, Zdeněk, Co děti nejvíce potřebují. Praha: Portál, 1994
- MATĚJČEK, Zdeněk. O rodině vlastní, nevlastní a náhradní. Praha: Portál, 1994
- MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově. Praha: Portál, 2007
- MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997
- MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Praha: SLON, 2002
- NOVOTNÁ, Věra a kol. Zákon o sociálně-právní ochraně dětí s komentářem, Olomouc: Anag, 2014
- ONDRÁČKOVÁ, Jana. Co je Úmluva o právech dítěte. Pedagogické centrum. Praha: 1996

PREKOPOVÁ, Jiřina. Jen v lásce přežijeme. Praha: Portál, 2014

RADVANOVÁ, Senta a kol. Výchova dětí v náhradní rodinné péči. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1980

VÁGNEROVÁ, Marie. Psychický vývoj dítěte v náhradní rodině. Praha: Středisko náhradní rodinné péče, 2012

VYMĚTAL, Jan. Úzkost a strach u dětí. Praha: Portál, 2004

VÝROST, Jozef. Sociální psychologie. Praha: Grada, 2008

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, v platném znění

Vyhláška č. 473/2012 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o sociálně-právní ochraně dětí

Standard č. 3 Standardy kvality sociálně-právní ochrany dětí

Listina základních práv a svobod. [online], Praha: Parlament poslanecké sněmovny, (cit. 28.01.2018). Dostupné z: <http://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

Legislativa a systém sociálně-právní ochrany. [online], Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, (cit. 23.04.2018). Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/cs/14304>

ABZ slovník českých synonym. [online], (cit. 28.01.2018) Dostupné z: http://www.slovník-synonym.cz/web.php/hledat?typ_hledani=prefix&cizi_slovo=rodina

Seznam tabulek

	strana
Tabulka 1 Věk respondentů	32
Tabulka 2 Pohlaví respondentů	32
Tabulka 3 Místo bydliště	32
Tabulka 4 Povědomost o OSPOD podle ročníků	34
Tabulka 5 Povědomost podle místa bydliště	34
Tabulka 6 Znalost OSPOD	34
Tabulka 7 Zdroj informací	35
Tabulka 8 Vědomost o posláni OSPOD	35
Tabulka 9 Posláni OSPOD	36
Tabulka 10 Vědomost o oslovení OSPOD	37
Tabulka 11 Oslovení OSPOD	37
Tabulka 12 Vědomost o záležitosti	38
Tabulka 13 Důvod vyhledání OSPOD	39
Tabulka 14 Vědomost o místě	39
Tabulka 15 Vědomost o sídle OSPOD	40

Seznam grafů

	strana
Graf 1 Informace o OSPOD	41
Graf 2 Znalost poslání OSPOD	42
Graf 3 Znalost možnosti oslovení	43
Graf 4 Znalost důvodu vyhledání OSPOD	44
Graf 5 Znalost místa OSPOD	45
Graf 6 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o jeho poslání v %	46
Graf 7 Znalost všech oslovených dětí o poslání OSPOD v %	46
Graf 8 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o možnosti jeho oslovení v %	47
Graf 9 Znalost všech oslovených dětí o možnosti OSPOD v %	48
Graf 10 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o důvodu jeho vyhledání v %	48
Graf 11 Znalost všech oslovených dětí o důvodu vyhledání OSPOD v %	49
Graf 12 Znalost dětí, které vědí, co je to OSPOD, o jeho sídle	50
Graf 13 Znalost všech oslovených dětí o sídle OSPOD	50

Přílohy

Příloha A

3. INFORMOVANOST O VÝKONU SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANY DĚTÍ

Kritérium 3a)

Orgán sociálně-právní ochrany zveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup či jiným vhodným způsobem pravidla a postupy jím vytvořené za účelem naplnění těchto standardů kvality sociálně-právní ochrany při poskytování sociálně-právní ochrany.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí má zpracovaný Seznam pravidel a postupů při výkonu SPOD pro naplnění jednotlivých kritérií standardů kvality SPOD, tzv. mapu naplňování standardů kvality.

Základní informace a kontakty na pracovníky vykonávající sociálně-právní ochranu dětí jsou dostupné na webových stránkách města – <http://www.veseli-nad-moravou.cz/soc-veci-a-zdravotnictvi-svz/os-3322/p1=77542>

Podrobnější informace jsou uvedeny na webu SPOD.

<http://www.veseli-nad-moravou.cz/ospod.asp>

Na těchto stránkách je umístěno i znění standardů kvality sociálně-právní ochrany dětí.

Vnitřní pravidla a postupy má OSPOD zpracované a uložené na serveru města ve složce přístupné všem pracovníkům vykonávajícím SPOD.

Kritérium 3b

Orgán sociálně-právní ochrany má zpracovány informace o rozsahu a podmínkách poskytování sociálně-právní ochrany, a to ve formě srozumitelné cílové skupině. Tyto informace jsou veřejně dostupné.

Na web stránkách města je ve složce OSPOD zpracovaný informační materiál základních informací o poskytování sociálně-právní ochrany dětí pro běžné uživatele.

OSPOD má vytvořen informační letáčky, které jsou dostupné veřejnosti.

DOTAZNÍK

Vážená děvčata, vážení chlapci,

jmenuji se Andrea Goliášová a jsem studentkou třetího ročníku kombinovaného studia Univerzity Karlovy v Praze. Tento dotazník na téma Povědomí žáků základní školy o práci OSPOD (orgán sociálně-právní ochrany dětí) jsem zhotovila jako praktickou část ke své bakalářské práci. Jeho smyslem je zjistit, jaké máte povědomí o činnosti OSPOD a zachytit důležité podněty pro vytvoření materiálu, který by Vás s potřebnými informacemi o činnosti OSPOD seznámil. Obracím se proto na Vás s žádostí o vyplnění tohoto dotazníku. U uvedených otázek označte prosím pouze pravdivé odpovědi. Nejedná se o test vědomostí, který by byl hodnocen. Tento průzkum je anonymní, není potřeba se obávat, že by Vaše odpovědi byly spojeny s Vaším jménem. Celý dotazníkem Vás osobně provedu.

Děkuji Vám za ochotu a čas strávený vyplněním tohoto dotazníku.

1. Slyšel/a jsi někdy o orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD)?
  - a) ano
  - b) ne (pokračuj otázkou č. 12)

2. Víš, co je to OSPOD?
  - a) ano
  - b) ne (pokračuj otázkou č. 12)

3. Pokud ano, kde jsi se o OSPOD dozvěděla?
  - a) ve škole
  - b) z televize
  - c) z tisku
  - d) z rozhlasu
  - e) z internetu
  - f) z informačních letáků
  - g) od kamarádů
  - h) od rodičů
  - i) jiný zdroj (uveď jaký).....

4. Víš, co je posláním OSPOD?
  - a) ano
  - b) ne (pokračuj otázkou č. 6)

5. Pokud ano, co je jeho posláním? (Vyber i více možností.)
- a) zjišťovat názor dítěte
  - b) hájit práva dítěte
  - c) rozhodovat, komu bude dítě svěřeno do péče
  - d) sledovat zdravý vývoj dítěte
  - e) trestat rodiče za špatnou péči o dítě
  - f) odebírat děti z rodiny, pokud se rodiče o ně řádně nestarají
  - g) pomáhat rodinám s dětmi plnit své funkce
  - h) jiné posláním (uved' jaké).....
6. Víš, kdo může OSPOD oslovit?
- a) ano
  - b) ne (pokračuj otázkou č. 8)
7. Pokud ano, kdo může OSPOD oslovit? (Vyber i více možností.)
- a) rodiče dětí
  - b) všechny děti bez ohledu na věk
  - c) děti od 12 let
  - d) každá dospělá osoba
8. Víš, v jaké záležitosti by ses mohl(a) sám (sama) na OSPOD obrátit?
- a) ano
  - b) ne (pokračuj otázkou č. 11)
9. Pokud ano, vyber (i více možností).
- a) pokud je ohrožen život dítěte
  - b) pokud rodiče a vychovatelé nezajišťují dítěti úplný životní standard
  - c) pokud nejsou dodržována práva dítěte
  - d) pokud rodiče a vychovatelé nejednají dle oprávněných zájmů dítěte
  - e) pokud rodiče neposkytují dítěti dostatečné kapesné
  - f) pokud rodiče a vychovatelé nejednají podle přání dítěte
  - g) pokud je nutné dítěti zabezpečit náhradní rodinné prostředí
  - h) pokud rodiče zemřeli
  - i) jiné (uved' jaké).....
10. Pokud by ses potřeboval(a) s nějakou záležitostí na OSPOD obrátit, víš kde?
- a) ano
  - b) ne (pokračuj otázkou č. 12)

11. Pokud víš, uveď, kde se můžeš obrátit na místně příslušný OSPOD.

---

12. Jsi dívka nebo chlapec?

- a) dívka
- b) chlapec

13. Do které chodíš třídy?

- a) 6. třída
- b) 9. třída

14. Žiješ na vesnici nebo ve městě?

- a) na vesnici
- b) ve městě

Ještě jednou Vám děkuji za ochotu a spolupráci.

OSPOD najdeš:

Městský úřad Veselí nad Moravou
Odbor sociálních věcí a zdravotnictví

tř. Masarykova 119
698 01 Veselí nad Moravou
Tel.: + 420 518 670 234
E-mail: posta@veseli-nad-moravou.cz

<http://www.veseli-nad-moravou.cz/soc-prav-ochr-deti-spod/os-35746/p1=87885>

Mimo pracovní dobu je pro akutní případy zajištěna pohotovostní služba prostřednictvím Policie ČR.

Viš, co je to OSPOD?

Viš, co je posláním OSPOD?

Viš, kdo a s čím se může na OSPOD obrátit?

Viš, kde OSPOD najdeš?

OSPOD je státní orgán, který chrání práva dětí a dohlíží, aby všechny děti byly v bezpečí a žily v podmínkách, které jim umožňují zdravý vývoj. Na OSPOD pracují sociální pracovníci, kteří v odůvodněných případech provádí šetření v rodině, zjišťují názor dítěte, vyhledávají informace o rodině a dítěti a dítě zastupují při soudním jednání. V případě zjištění, že děti nemají vhodné podmínky pro zdravý vývoj nebo jsou jejich práva porušována, pomáhají rodině plánovat potřebné kroky, aby došlo k nápravě. Svou činnost OSPOD vykonává ve spolupráci se školami, lékaři, policií, státním zastupitelstvím a soudy.

Posláním OSPOD je:

- Chránit práva dítěte
- Chránit oprávněné zájmy dítěte
- Pomáhat rodinám s dětmi plnit své funkce
- Zabezpečit dětem náhradní rodinné prostředí

Posláním OSPOD není odebrání dětí z rodin ani trestání rodičů.

Ty sám/sama se můžeš na OSPOD obrátit pokud máš pocit, že:

- tvůj život, nebo život jiného dítěte je ohrožen
- někdo ti ubližuje
- není brán ohled na tvá práva
- rodiče nejednají podle tvých oprávněných zájmů
- nežiješ v dobrých podmínkách
- ocitl ses bez péče rodičů
- nemáš nikoho, komu by ses mohla/a svěřit

Na OSPOD se může obrátit:

- Každé dítě bez ohledu na věk
- Každý rodič nebo jiná osoba zodpovědná za výchovu dítěte
- Každá osoba, které jsou známy závažné skutečnosti týkající se nějakého dítěte a rodiny

Veškerá tvá citlivá sdělení budou uložena ve zvláštní složce spisu, do které není umožněno nahlédnout žádné jiné osobě, to znamená, že ani tvým rodičům. Sociální pracovníci na OSPOD budou vždy hledat to nejlepší řešení situace pro tebe i tvé sourozence.